



«Fordi det ble så tydelig hvor hardt dette klima var.»

En analyse av diskursive ressurser familieterapeuten bruker i
mekling, for å legitimere at hun kan sende
bekymringsmelding til barneverntjenesten for et barn i
høykonflikt.

Jan Morten Anvedsen

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i familieterapi og systemisk praksis, MAFAM - 17

Antall ord: 22187

27.05.2022

Oppsummering:

I denne studien har jeg benyttet diskursanalyse til å undersøke hvilke diskursive ressurser familieterapeuten bruker i mekling, for å legitimere at hun kan sende bekymringsmelding til barneverntjenesten for et barn i høykonflikt. Jeg har tatt utgangspunkt i en diskurspsykologisk tilgang i min tilnærming til det empiriske grunnlaget som er 4 intervjuer med 4 forskjellige familieterapeuter. Fokuset har vært på redegjørelsen familieterapeuten gir i fra selve meklingsprosessen. Studien omfatter dermed ikke skjønnsbruk i forbindelse med videre vurdering og utforming av bekymringsmelding til barneverntjenesten.

Analysen og drøftingen viser hvordan familieterapeutene ved bruk av metaforer og ulike retoriske tilnærminger skaper et narrativ der å melde bekymring blir et konvensjonelt handlingsalternativ. Språket familieterapeutene bruker medierer en kontekst som legitimerer for at hun kan melde bekymring.

Med forskningsspørsmålene har jeg belyst at diskursive ressurser som familieterapeuten trekker på for å legitimere at hun vil melde, blant annet er hentet fra diskurser om autenticitet, konflikt og sentrale verdier i mekling som nøytralitet, autonomi, konfidensialitet og rettferdighet.

Resultatene viser hvordan ulike metaforer brukt om konflikt kan bidra til å begrense og å utvide muligheter for partene til å komme til enighet i en meklingsprosess. Videre viser drøfting og analyse at familieterapeutene er opptatt av å ivareta at sentrale verdier for mekling etterleves, at når disse verdier blir truet av det som skjer i meklingsprosessen, så brukes dette som begrunnelse til å melde bekymring for å ivareta meklingsprosessen. Analyseprosessen synliggjorde at familieterapeutene mobiliserer diskursive ressurser om autenticitet i sin skjønnsutøvelse. Analysen og drøftingen viser at det kan være grunnlag for å stille spørsmål i videre forskning om hvordan denne mobilisering av autenticitet kan synliggjøres og samtales om, når familieterapeuten har en bekymring.

Nøkkelord: høykonflikt, bekymringsmelding, legitimitet, diskursanalyse.

Abstract:

In this study I have examined through discourse analysis what kind of discursive resources a family therapist use in a mediation to legitimate that she might send a message of concern to child welfare services concerning a child in a high conflict dispute. The empirical basis of the study is four separate interviews which I have completed with four different family therapists. Focus has been on the accounts the family therapist make about the mediation session and what unfolds in that situation. Presumably, the logic of action legitimizing the decision of writing a letter of concern will differ from the mediation situation to the actual writing of the letter of concern, as the perspectives in question evolve.

The analysis and the discussion show how metaphors and rethorical devices used by the family therapists creates a narrative where to report a message of concern becomes the legitimate conventional alternative. The language used by the family therapist mediated a context which enabled her to want to write a letter of concern.

In the perspective of the research questions, I have shown that the discursive resources in which the family therapist draws to legitimize that she wants to report, among others are taken from discourses of authenticity, conflict and core values in mediation such as neutrality, autonomy, confidentiality and fairness.

The results show how different metaphors used for conflict may limit or expand the possibilities for the parties to reach a agreement in mediation. The analysis and subsequent discussion also show the family therapists' emphasis on the preservation of the core values in mediation, and when these values are threatened due to what unfolds in mediation, this is used as a legitimation that might allow them to write a letter of concern.

In addition, the analysis process made it visible that family therapist mobilize discursive resources about authenticity in their discretionary assessment. This finding raises questions for further studies on how this mobilization about authenticity find ways to be made visible and talked about, when a family therapist is concerned about a child.

Keywords: high conflict, message of concern, legitimacy, discourse analysis

Forord:

Endelig er sluttstrek satt, og jeg vil bruke anledningen til å takke noen av de som har støttet meg på veien hit. Først en stor takk til min kone, som har tatt alt ansvar hjemme alle timene jeg har vært på kontoret og skrevet oppgave. En takk også til min veileder Ragnhild Norwich for støtte i dette prosjektet som strakk seg lenger enn først planlagt. Takk til ei søster som har lest gjennom oppgaven flere ganger og gjort mye av tekstvasken. Å skrive denne oppgaven har for meg vært en tung og samtidig lærerik prosess, det å ha familie og venner som viser at de bryr seg, har betydd mye.

Tusen takk til informantene for ord og all erfaring dere delte med meg. Kollegene mine må nevnes, de er en fantastisk gjeng som har støttet og oppmuntret underveis. Jeg vil også framheve betydningen av å ha en leder som la til rette for at jeg kunne gjennomføre mastergradsstudiet. Jeg håper at innholdet på et eller annet vis vil engasjere deg som leser, slik studien i hvert fall gjorde med meg.

Innhold

1 Innledning.....	8
1.1 Tidligere forskning og relevant litteratur	9
1.2 Problemstilling.....	10
1.3 Oppgavens oppbygning.....	13
2 Meklingens sammenheng og teoretisk perspektiv	14
2.1 Familievernet.....	14
2.2 Mekling.....	15
2.3 Verdier i mekling	17
2.3.1 Nøytralitet	18
2.3.2 Partenes autonomi	18
2.3.3 Konfidensialitet.....	19
2.3.4 Rettferdighet	19
2.4 Høykonflikt	20
2.5 Meldeplikt	22
2.6 Autentisitet.....	23
2.7 Systemisk praksis og en sirkulær forståelsesmodell	24
2.8 Vitenskapsteoretisk ståsted og sosialkonstruksjonistiske antakelser.....	25
2.9 Kontekst.....	27
3 Metode	29
3.1 Kvalitativ metode	29
3.2 Intervjuutvalg	30
3.3 Intervjuform	30
3.4 Transkribering.....	31
3.5 Diskursanalyse	32
3.6 Diskurspsykologi	33
3.7 Analyseprosessen	35
3.8 Analytiske verktøy	38
3.8.1 Metaforbruk	38
3.8.2 Subjektposisjonering	40
3.8.3 Narrativ.....	40
3.9 Etske refleksjoner	41
3.10 Selvkritisk blikk på egen forskning	42
4 Analyse og drøfting, oppsummering og avslutning.....	45
4.1 Bruk av diskursive ressurser om konflikt.....	45
4.1.2 Barna som har det som om de lever i en krig eller i en fryseboks	46

4.1.3 ... hvis det blir klima for det.....	51
4.1.4 Det er jo en sentrifuge.....	52
4.1.5 En veldig låst situasjon	53
4.1.6 Annen forskning	55
4.2 Bruk av diskursive ressurser om verdier som nøytralitet, autonomi, konfidensialitet og rettferdighet i meklings situasjonen	56
4.2.1 Å melde for å ivareta meklingen	57
4.2.2 Å melde for å støtte partene i en videre prosess.....	58
4.2.3 Å melde, fordi noen ikke vil mekle	59
4.2.4 Å melde for å ivareta rettferdighet	61
4.2.5 Å melde som ivaretagelse av konfidensialitet.....	62
4.3 Bruke av diskursive ressurser om autenticitet	64
4.3.1 En sterk intuisjon	65
4.3.2 Med hånden på hjertet	66
4.3.3 I mitt indre hode.....	67
4.4 Oppsummering.....	69
4.5 Avslutning.....	71
Litteraturliste.....	73
Vedlegg.....	80

1 Innledning

Familievernet er et statlig finansiert og gratis lavterskeltilbud som blant annet tilbyr råd og veiledning og terapi til familier med barn, uavhengig om foreldre bor sammen eller hver for seg (Bufdir, 2022). På familievernkontorene foretas i tillegg obligatorisk mekling etter ekteskaps- og barneloven (Bufdir, 2021a). Mange henvendelser til familievernet kommer fra foreldre som ikke har bodd sammen, eller som etter et brudd forteller at de strever eller har en konflikt i samarbeidet omkring barna (NOU 2019: 20, s. 89).

Forskning viser at ulike forhold kan drive et foreldrepar som er i en bruddprosess eller som ikke bor sammen til en konflikt som blir en belastning for barnets helse og utvikling (Forskningsrådet, 2016). Folkehelseinstituttet (2015) anslår at 12 – 25% av par i mekling eller en periode etter brudd, har et så høyt konfliktnivå at det påvirker forholdene omkring barna negativt, hvor noen barn kjenner på effekten av konflikten inn i voksenlivet (Rød, 2008). Tiltak i hjemmet og annen oppfølging fra barneverntjenesten kan bidra til endring, samtidig er det en utfordring for barneverntjenesten å gjennomføre undersøkelser som bidrar til å ivareta rettsikkerheten og foreta tilstrekkelige vurderinger omkring de behov for hjelpetiltak involverte barn har (Rød, 2010, Sudland og Neumann, 2021).

Jeg er ansatt som familierapeut ved et familievernkontor. I etterkant av enkelte samtaler som omhandler mekling eller foreldresamarbeid, kjenner jeg på en bekymring for hvordan foreldres strev og uenighet merkes for barna som er involvert. Bekymringene er utfordrende å håndtere. Jeg erfarer at kunnskapsgrunnlaget angående skjæringspunktet mellom saker der foreldre er i en konflikt og forholdet mellom familievernets oppgaver og barnevernets oppgaver er sparsomt og ikke alltid relevant for de konkrete situasjonene jeg finner meg i (Heggdalsvik, 2020, s. 77).

Som fagpersonell på et familievernkontor skal jeg være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten, og ifølge § 10 i familievernkontorloven (1997) skal jeg uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten, når det er grunn til å tro at et barn utsettes for alvorlig omsorgssvikt (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013). Noen ganger finner jeg det svært vanskelig å foreta vurderingen av om foreldrene har en konflikt som gjør at det er grunn til å tro at barnet utsettes for alvorlig omsorgssvikt.

Ovenstående tanker og spørsmål ledet meg til det som ble et innledende tema i arbeidet med oppgaven: Når mekler beslutter å melde bekymring til barneverntjenesten for et barn i høykonflikt, hva har skjedd?

Som fagpersonell i familievernet kjenner jeg på et engasjement for temaet og innholdet i denne studien. Dette gir utfordringer jeg skal bære med meg gjennom hele forskningsprosessen. På den ene siden må jeg anerkjenne at min bakgrunn vil bli representert i prosessen, herunder tror jeg at jeg har erfaringer som kan bidra til å se nyanser, og på den andre siden må jeg sette «viten» og forforståelse i parentes, slik at egne erfaringer ikke overskygger empirisk materiale og analyse (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 31-32).

Med innledningskapittelet er formålet å gjøre rede for utvikling av studiens problemstilling og oppgavens oppbygning.

1.1 Tidligere forskning og relevant litteratur

Jeg har anvendt Oria og Google Scholar til søk etter relevant litteratur for studien. I hovedsak har jeg valgt norske kilder, men det er representert noen referanser på engelsk.

Jeg ønsker her å trekke frem og gi en avgrenset presentasjon av to forskningsartikler som virker særlig til inspirasjon i forbindelse med utvikling av problemstilling. Artikkene vil jeg vende tilbake til senere i kapittelet som omhandler analyse og drøfting.

Heggdalsvik (2020, s. 74-93) har gjennomført en deskriptiv analyse av familieterapeuters skjønnsutøvelse i saker med høy konflikt, som del av en større studie om fastlåste foreldrekonflikter. Til grunn for analysen ble det til en survey utarbeidet fire vignetter som var satt sammen med ulike elementer som kan vurderes som risikofaktorer i et barns omsorgssituasjon (Heggdalsvik, 2020, s. 80). 114 familieterapeuter ved ulike familievernkontor svarte på survey til vignetten (Heggdalsvik, 2020, s. 81). Studien viste de forhold familieterapeutene vektla i sin vurdering er sammenfallende, men at likelydende begrunnelser blir vurdert til ulike nivå av risiko og at det er variasjon i tilbøyeligheten til om familieterapeutene vil melde bekymring til barneverntjenesten (Heggdalsvik, 2020, s. 91). Heggdalsvik drøfter om variasjonen kan skyldes at høykonflikt er vanskelig å vurdere og at begrunnelser for skjønnsvurderinger i møte med det enkelte barn og familie er utfordrende

(Heggdalsvik, 2020, s. 91-92).

Bertelsen (2021) har foretatt en kvalitativ tilnærming med bruk av en etnografisk metode i sin studie, som er del av et doktorgradsprosjekt. Bertelsen (2021, s. 5) intervjuet 20 foreldre om deres erfaring med å være i konflikt i etterkant av skilsmisse eller samboerbrudd.

Funnene viser at konflikter kan bli skapt og opprettholdt, fordi foreldre ønsker å ta vare på barna sine i henhold til det foreldrene forstår til å være et godt foreldreskap, og at diskursen om foreldreskapet de trekker på blant annet har sin resepsjon i lovverk, politikk, profesjonelle retningslinjer og forskning (Bertelsen, 2021, s 12-13). Bertelsen (2021, s. 13) finner samtidig grunnlag for å forstå det slik at profesjonelle hjelpere fremstår slik at foreldrene opplever å bli med en holdning som forteller dem at konflikten er uttrykk at foreldrene er selvsentrert og at barna utsettes for omsorgssvikt.

1.2 Problemstilling

Hva man blir opptatt av, når man betrakter et sosialt fenomen, kan bli ulikt innenfor og mellom ulike fagteoretiske perspektiv (Boscolo og Bertrando, 1996, s. 46, Frøyland, 2017, s. 23). Denne studien vil ta utgangspunkt i systemisk og sosialkonstruksjonistisk grunnlagsteori. I produksjon av kunnskap innenfor en systemisk grunnlagsforståelse vil man utforske og utfordre forestillinger om sammenhenger ved å betrakte årsak og virkning som en gjensidig forbundet relasjon, fordi vi beveger oss i en sirkulær forståelsesmodell (Jensen, 2009, s. 35). Sosialkonstruksjonistisk teori bidrar til å forstå hvordan ulike systemer av mening medieres gjennom språket og danner motiv for handling (Boscolo og Bertrando, 1996, s. 49). Det vil si at man forstår ikke problemer som noe som kan objektivt beskrives, men der vi ved bruk av språket i sosiale sammenhenger skiller mellom når noe blir et problem, og når det ikke er det (Boscolo og Bertrando, 1996, s. 46). Et eksempel er om foreldre kan klare å bli enige om å være likeverdige foreldre, selv om barna ikke er sammen med hver av foreldrene like mye. Måter vi kan snakke om og forstå hele eller deler av et slikt problem, og som bidrar til å danne motiv for handling, kan kalles for diskurser (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 9). Jeg vil vende tilbake til en ytterligere redegjørelse om fagteoretisk perspektiv i kapittel 2.

Med bruken av språket trekker man på ressurser fra noen diskurser fremfor andre, da konstitueres verden på en måte, fremfor andre måter (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 187). Diskursive konstruksjoner tillater at noen handlinger blir meningsfulle og andre umulige, slik skaper diskurser sosiale konsekvenser (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 201). Diskursanalyse skaper tilgang til å undersøke blant annet hvilke diskurser som er tilgjengelige og hvordan de bidrar til handling (Jørgensen og Phillips, 1999, Neumann, 2021). I diskursanalytisk perspektiv blir familieterapeutens tanker og tale en handling, fordi av disse avstedkommer konsekvenser (Neumann, 2021, s. 48). Som profesjonell kan diskursanalyse bidra til et kritisk blikk på sitt eget språk og til å utvikle praksis, slik at man kan virke til beste for sine klienter og de institusjonelle oppgaver man er satt til å forvalte.

Jensen og Ulleberg (2019) gir en kort definisjon av kontekst som «[...] den psykologiske eller mentale rammen vi forstår et fenomen eller en observasjon innenfor» (s. 96). I en meklingskontekst kan det bli en konkurranse angående hvilke diskurser om omsorg og konflikt vi skal forholde oss til, og dermed den plass og legitimitet ulike handlinger kan få. Diskursene danner ulike repertoar som kan bidra til å rettferdiggjøre og skape legitimitet omkring ulike handlingsvalg (Berger og Luckmann, 2000, s. 104, Johannessen et al., 2016, s. 37, Neumann, 2021, s. 163-174, Thagaard, 2018, s. 53).

Som fagperson ønsker man å utføre handlinger som bidrar til å realisere de verdier og mål som blir satt for et samarbeid med familiene. Barn kan bli skadet i konflikt, derfor behøver vi kunnskap som bidrar til å ivareta og utvikle en praksis som er til barnets beste.

Ambisjonene for denne studien er å undersøke hvilke diskursive ressurser familieterapeutene bruker i selvmeklings situasjonen for å legitimere at de vil sende bekymringsmelding til barneverntjenesten, herunder vil jeg peke på hvordan bruken av diskursive ressurser skaper ulike muligheter i meklingen. Studiens formål er ikke å evaluere praksis, samtidig er det et ønske om at den skal være med og skape avtrykk i praksis.

I denne studien vil jeg bruke en diskursanalytisk tilnærming til materialet i studien. Diskursanalyse er ikke et enhetlig begrep, og diskursanalyse som vitenskapelig tradisjon har hentet inspirasjon fra ulike fagområder (Jørgensen og Phillips, 1999, Neumann, 2021). Som en konsekvens av dette er det i den enkelte studie behov for en redegjørelse angående

forståelsen av begrepet diskursanalyse og fremgangsmåten. Dette vender jeg mer i detalj tilbake til i kapittel 3 oppgaven.

Mot denne bakgrunn ble min problemstilling:

Hvilke diskursive ressurser bruker familieterapeuten i mekling, for å legitimere at hun kan sende bekymringsmelding til barneverntjenesten for et barn i høykonflikt?

Med problemstillingen vil jeg fortelle at jeg tar utgangspunkt i den redegjørelse som familieterapeuten foretar i intervjuene om selve meklings situasjonen. Jeg vil vite mer om hvordan språket bidrar i etablering av det profesjonelle skjønnet familieterapeuten utøver, som bidrar til at hun senere kan utforme og sende bekymringsmelding til barneverntjenesten (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 195).

For å kunne besvare problemstillingen innenfor rammen av oppgaven og med de ressurser jeg har, vil jeg avgrense problemstillingen med bruk av forskningsspørsmål, (Neumann, 2021, s. 53):

Bruker familieterapeuten diskursive ressurser om konflikt for å legitimere at hun kan sende bekymringsmelding?

Bruker familieterapeuten diskursive ressurser om verdier som nøytralitet, autonomi, konfidensialitet og rettferdighet i mekling for å legitimere at hun kan sende bekymringsmelding?

Bruker familieterapeuten diskursive ressurser om autentisitet for å legitimere at hun kan sende bekymringsmelding?

For å gi et meningsfullt svar på de spørsmålene jeg stiller, må sammenhengen meklingen foregår i tydeliggjøres og flere av begrepene defineres og avgrenses (Johannessen et al., 2016, s. 45-46). Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 2.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven har jeg delt inn i 4 kapitler. I dette kapitlet har jeg gjort rede for utvikling av problemstilling og forskningsspørsmål.

I kapittel 2 vil jeg introdusere den organisatoriske, juridiske og faglige sammenheng som mekling på et familievernkontor utspiller seg i. Jeg vil i tillegg redegjøre for de begrep jeg mener er mest sentrale i problemstillingen og presentere fagteoretisk perspektiv for studien.

I kapittel 3 vil jeg gjøre rede for hvorfor jeg valgte en kvalitativ tilnærming, hvordan jeg gjennomførte intervju- og analyseprosessen, analytisk tilnærming, forskningsetiske betraktninger og gjøre rede for hva jeg ser med et selvkritisk blikk på studien.

I 4. kapittel viser jeg resultatene i studien, gjennom å presentere analyse og drøfting av utvalgte utsagn fra intervjuene. Jeg avslutter med en oppsummering av resultatene som utgjør studiens funn.

2 Meklingens sammenheng og teoretisk perspektiv

I dette kapitlet vil jeg begynne med å presentere organisatorisk, juridisk og faglig sammenheng som mekling på et familievernkontor er en del av. Det gjør jeg ved å først skrive noe om familievernets oppdrag, der jeg trekker inn relevant statistikk med hensyn til oppgavens problemstilling. Deretter vil jeg redegjøre for hvordan jeg forstår begrepet mekling, herunder nøytralitet, konfidensialitet, autonomi og rettferdighet som representerer sentrale verdier i mekling (Hinshaw, 2007, Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 299). Videre vil jeg kort redegjøre for hvordan jeg forstår begrepene høykonflikt, meldeplikt og autentisitet. Så vil jeg presentere fagteoretisk perspektiv, før jeg avslutter med å gjøre rede for hvordan jeg bruker begrepet kontekst i studien.

Formålet med disse kapitlene er å bidra med transparens til den kontekst problemstillingen besvares i, dermed egen situering og hvordan den bidrar til å påvirke forskningsprosessen (Neumann, 2021, s. 190).

2.1 Familievernet

«Familievernets samfunnsmandat er å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien og å styrke gode familierelasjoner og barns oppvekstvilkår (NOU 2019: 20, s. 72).»

Familievernet kjennetegnes av hvordan familieorientering og en systemisk metodikk vektlegges i tilnærming til og forståelse av relasjonelle problemer i familier, hos par og mellom individer (NOU 2019: 20, s. 7). Ved å finansiere og organisere de tjenester befolkningen får tilgang til på et familievernkontor, tar myndighetene et medansvar for å oppnå familievernets formål. Driften av familievernkontorene er regulert i blant annet familievernkontorloven (1997). Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) er pålagt oppgaven med å sørge for at familievernkontorene er tilstrekkelig dimensjonert og at driften er forsvarlig organisert og planlagt, jmfør familievernkontorloven § 2 (1997). Familievernet kan dermed forstås som en institusjonalisering av en holdning i samfunnet om at gode familierelasjoner er grunnleggende for et stabilt og trygt samfunn (NOU 2019: 20, s. 72). Familievernkontorene driftes enten av Bufetat, Stiftelsen Kirkens Familievern eller

selvstendige stiftelser (NOU 2019: 20, s. 60). 45 000 familier og til sammen over 150 000 personer får direkte bistand fra familieverntjenesten hvert år (Bufdir, 2021b, Bufdir, u.å).

Fagpersonell ved familievernkontorene gir foreldre som skal flytte fra hverandre, eller som ikke bor sammen og som strever i samarbeidet eller er i konflikt, bistand i form av et klinisk tilbud eller etter begjæring om mekling, jamfør barneloven § 51 (1981).

Årlig avsluttes samarbeidet i over 6000 saker med foreldre som ikke bor sammen, og der utgangspunktet for henvendelsen var et ønske om å få hjelp til samarbeidet (NOU 2019: 20, s. 89).

Fagpersonell som er godkjente meklere i henhold til forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven (2006), foretar mekling ved samlivsbrudd mellom ektefeller og samboere med felles barn under 16 år og mellom foreldre som ikke har bodd sammen, jamfør barneloven § 51 (1981). Meklingens formål er i henhold til barnelovens § 52 (1981) å få til avtaler om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Gyldig meklingsattest utstedes etter første timen, og den må fremlegges for å få separasjonsbevilling, søke utvidet barnetrygd eller gå til sak for domstolene, jamfør barneloven §§ 51 og 54 (1981), ekteskapsloven § 26 (1991) og folketrygdloven § 9, 5. ledd (1997). Det eksisterer noen unntak fra krav om mekling, blant annet dersom en av partene er dømt for vold eller overgrep mot egne barn, jamfør barneloven § 56 (1981). Familievernkontorene gjennomfører ca. 15 000 meklings saker i året, i tillegg gjennomføres omkring 4500 meklings saker hos eksterne meklere hvert år (SSB, 2021). Eksterne meklere er personer som har godkjente meklere i henhold til lov og forskrifter, og som har en egen avtale med Bufetat.

2.2 Mekling

Mekling har en flere hundre år gammel tradisjon i nordisk sammenheng, og ulike forordninger fra myndighetenes har krevd at man har forsøkt mekling, før stevning aksepteres, slik at man kan unngå unødvendige og kostbare rettssaker (Nylund, 2018, s. 10). Meklingsideologien i de nordiske landene i dag finner inspirasjon fra ulike fagtradisjoner (Nylund, 2018). Som en konfliktløsningsmodell er utgangspunktet at konflikten skal søkes løst av de som er involvert eller påvirket av konflikten (Christie, 1977).

Fordi mekling er et begrep som brukes til å beskrive ulike tilnæringer til konfliktløsning på en rekke arenaer i samfunnslivet, vil meklinger preges av utøverens bakgrunn og utøvers møte med oppdraget (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 95, Nordhelle, 2006, s. 22). Dette har bidratt til at det har utviklet seg ulike meklingstradisjoner som definerer mekling på forskjellig måter (Bush og Folger, 2005, s. 7-41, Nordhelle 2006, s. 22).

Jeg velger å trekke frem en definisjon i fra NOU 2019: 20, En styrket familietjeneste. NOU antar jeg har en såkalt bred resepsjon (Neumann, 2021, s.49), og en definisjon fra NOU tror jeg er nærmest til å fortelle noe om hvordan mekling forstås i familievernssammenheng.

I NOU 2019: 20 kapittel 5.8. beskrives mekling:

«[...] som en prosess der partene gjennom assistanse fra en nøytral tredjeperson systematisk arbeider med å avgrense og tydeliggjøre ulike elementer i en konflikt med den hensikt å utvikle handlingsalternativer og vurdere ulike muligheter for å komme fram til konsensus eller en enighet som ivaretar behovene til begge parter.» (NOU 2019: 20, s. 26)

Vi ser av definisjonen, at mekling kan forstås til å både handle om mulige posisjoner og prosesser frem mot enighet (Hareide, 2006, s. 322). Mekling tilnærmes i forståelse av å både være et produkt og en prosess.

Mekling handler om mellommenneskelige prosesser satt i en sammenheng, kontekstualisert av noen begrep. Mekling kan sammenlignes med andre profesjonelle sosiale interaksjoner; familierapeutens egne erfaringer og motiv samspiller med øvrige involverte sine oppfatninger og handlinger (Olsson, 1993).

Mekling som en foretrukket tilnærming til konfliktløsning mellom foreldre, kan begrunnes ut i fra flere forhold, der NOU 2019: 20 oppsummerer med at:

«[...] Rettslige prosesser vil kunne virke ødeleggende for forholdet mellom foreldrene, selv om saken kan løses. Det taper barna på. At foreldre kan samarbeide etter samlivsbruddet er godt forebyggende arbeid for barns velferd. Dette er meklings samfunnsmandat i dagens ordning.» (NOU 2019: 20, s. 112)

Mekling på familievernkontor skjer med utgangspunkt i et normativt samfunnsoppdrag der familierapeuten skal bidra til barnets beste. Hensynet til barnets beste skal veie tyngst i

alle saker som angår barn, jamfør barnekonvensjonen artikkel 3, nr. 1 (1989), Grunnloven § 104 (1814) og barneloven § 48 (1981). Det vil si at her stilles krav både til både materielle vurderingsnormer og til saksbehandlingsregler, samtidig som foreldre har avtalefrihet.

I familievernnet er det mekling som er begjært etter ekteskaps- eller barneloven det gjerne siktes til, når meklingsbegrepet brukes (NOU 2019: 20, s. 26). Nylund (2018) kaller slik mekling for institusjonsbasert mekling. At en bestemt konfliktløsningsmodell er overordnet en organisatorisk oppgave, jamfør familievernloven §1, er antakelig noe særegent, men et tema det ikke er plass til å berøre nærmere her.

I analysen velger jeg å inkludere et intervju med en familieterapeut som jeg har kalt Frida, hun bruker mekling som en metodisk tilnærming i kliniske saker. Jeg legger til grunn at det antakelig er flere familieterapeuter enn Frida som bruker å gjøre dette. Samtidig må jeg da løfte frem at det en rekke formaliteter som juridisk skiller institusjonsbasert mekling fra mekling i kliniske saker, blant annet må fagpersoner som skal foreta institusjonsbasert mekling gjennomføre en opplæring. Jeg henviser til forskrift om mekling (2006), jamfør barneloven § 51 (1981) for den som ønsker en utdyping omkring disse forhold.

Når jeg velger å inkludere intervjuet med Frida i studien, så begrunnes dette med at meklingsmetodisk kan det tas utgangspunkt i en rekke tilnærminger, og i studien har ikke meklingsmetodisk tilnærming vært et tema i intervjuprosessen (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 96).

2.3 Verdier i mekling

Et av forskningsspørsmålene omhandler betydning av verdier i mekling, og med spørsmålet eksisterer implisitt et premiss om visse verdier skal være representert i mekling.

Verdiene forstår jeg som tilstander vi ønsker å ivareta, fremme eller oppnå, for å ivareta metodikken i mekling. Lingås (2019) kaller dette for instrumentelle verdier (s. 108 og 111). Samtidig så er aktiviteten på familievernkontoret lovregulert, noe som krever både familieterapeutens oppmerksomhet og kompetanse omkring at det eksisterer noen plikter, noen juridiske verdier (Lingås, 2019, s. 110). Verdiene jeg forstår fremheves som felles for ulike meklingsmetoder er meklerens oppmerksomhet i prosessen omkring nøytralitet,

partenes autonomi, konfidensialitet og at prosessen fremstår som rettferdig (Hinshaw, 2007, Kjelland-Mørdrø et al., 2020, s. 299). Under følger en kort, nærmest overskriftslignende presentasjon av disse verdiene.

2.3.1 Nøytralitet

Nøytralitet omhandler meklers holdning, hun skal opptre med en likeverdig og ikke-dømmende interesse overfor hver av partene, og legge til rette for at samtalen belyser og bidrar til refleksjon over den sammenheng barnet beveger seg i (Kjelland-Mørdrø et al., 2020, s. 302). Mekleren kan ikke ha en egeninteresse i utfallet av meklingen, noe som forutsetter refleksiv kapasitet hos mekler på et familievernkontor, fordi hun tilhører en institusjon som har et samfunnsoppdrag og ulike juridiske og faglige kilder som ligger til grunn for sitt virke (Mæhle, 2000, Vindeløv, 2008). Christie (1977) peker på store utfordringer institusjonalisering av mekling skaper, i forhold til at eieforholdet til konflikten ligger hos partene i mekling, og at med institusjonalisering risikeres at partene mister eierskap til både prosess og utfall.

Mekling er ikke verdinøytralt, mekleren kan ikke være verdiblind. Mekleren skal bidra til å ivareta at prosessen forløper slik at den ivaretar formålet med mekling, familierapeuten har et ansvar for å bruke tilnærminger som bidrar til å fremme dialog og sette grenser for atferd som bryter med formålet (Nordhelle, 2006, s. 39, Nordhelle, 2016). Det vil si at mekleren må reagere og handle om verdien om nøytralitet blir utfordret.

2.3.2 Partenes autonomi

Autonomi kan defineres som retten til å bestemme selv (Kjelland-Mørdrø et al., 2020, s. 309). Mekling kjennetegnes ved at den er frivillig å delta i, og at hver av partene selv bestemmer om det er fremkommet tilstrekkelig enighet og hva de ønsker enigheten skal inneholde, meklers oppgave blir å bygge opp under en prosess som bidrar til gjenkjennelse av slike kjennetegn (Kjelland-Mørdrø et al., 2020, s. 309). Enighet stiller som forutsetning en erfaring hos partene med at det eksisterer et tilstrekkelig grunnlag for beslutning, det vil si at premissene for enigheten er tilstrekkelig tydeliggjort, herunder konsekvensene av dem (Kjelland-Mørdrø et al., 2020, s. 313, Nordhelle, 2006, s. 45).

Mekling etter barnelovens § 51 (1981) omtales gjerne som «obligatorisk» mekling, og det drøftes i NOU 2019: 20 både begrepsbruk og om mekling begjært etter barneloven (1981) skal kunne pålegges med et ytterligere timeantall enn en time. Dette er en debatt som er hensiktsmessig å kjenne til foregår, men som jeg finner å kunne avgrense meg i forhold til, begrunnet i studiens formål.

2.3.3 Konfidensialitet

Konfidensialitet omhandler at det som skjer i meklingsrommet bevares i fortrolighet mellom partene og mekler (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 321). Formålet er å skape trygge rammer for partene, en mulighet for selvpresentasjon som kan hende vil være uoppnåelig i offentligheten og en mulighet for å utvikle tillit (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 321). Slik kan det skapes skreddersydde, unike løsninger, som bygger på partenes premisser og interesser.

Opplysninger som fremkommer kan i vesentlig forhold utfordre meklingsformål, herunder å opprettholde realisering av de verdier som må være gjeldende i en meklingsprosess. Mekler skal være oppmerksom på dette og vurdere hva som kan være riktig håndtering, herunder kan et alternativ bli å avvike meklingsprosessen (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 323).

På et familievernkontor reguleres konfidensialitet av ulike lover og forskrifter, såkalte juridiske verdier. Familievernkontorloven (1997) inneholder egne bestemmelser om taushetsplikt og om opplysningsplikt (se senere kapittel om meldeplikt), jamfør § 5-7, 10 og 12. Ved institusjonsbasert mekling er det ikke plikt om å nedtegne i journal, jamfør familievernkontorloven § 11 (1997) og forskrift om journal ved familievernkontorene (2007).

2.3.4 Rettferdighet

Rettferdighet er, likesom begrepene jeg har nevnt over, et begrep som spenner over langt flere forhold enn den plass de får i omtalen her. Som en definisjon her, kan det tas utgangspunkt i at rettferdighet forstås som en opplevelse hos en part av at den opplever sine interesser tilstrekkelig ivaretatt (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 329). Kjelland-Mørdre et al. (2020) velger å trekke frem skille mellom rettferdig prosess og rettferdig resultat, og at mekleren sitt ansvar er å bidra til at prosessen fremstår som rettferdig (s. 328). En

opplevelse av rettferdighet har betydning for at partene skal klare å komme frem til enighet, og opplevelsen kan bidra til at tross om enigheten kan innebære en skuffelse over resultat for en eller begge parter, så kan de allikevel oppleve resultatet som tilstrekkelig rettferdig (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 328).

Ved å omtale verdier som blir av særlig relevans i mekling, synliggjøres et moment til angående valget av mekling som en konfliktløsningsmodell. Verdiene kan støte mot hverandre, og i meklingsrommet kan det aktualiseres et valg mellom handlingsalternativer som innebærer å vurdere hvilke verdier som skal være mer tungtveiende, noen ganger kan man bare realisere ett av dem (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s.327). Kjøs et al. (2015) viser til at på et familievernkontor kan slike verdikonflikter handle om hvordan «barnets beste» blir forstått av de som er tilstede, og dersom vi her fokuserer på familieterapeuten: om hun vurderer at hun kan ta ansvar for at innholdet i prosessen er tilstrekkelig til at barnet beste ivaretas på en god nok måte (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 329).

2.4 Høykonflikt

Høykonflikt er et begrep som har blitt brukt i mange år innenfor mekling på familiefeltet, og begrepet kommer opprinnelig derfra (Nordhelle, 2016, s. 17). Begrepet høykonflikt blir hyppig brukt i praksis og forskning angående konflikter mellom foreldre, men det foreligger ikke enighet i faglitteraturen om hvordan begrepet skal defineres (Folkehelseinstituttet, 2015, s. 6). Avhengig av hvordan begrepet høykonflikt defineres, så anslås at mellom 12% og 25% av par i mekling eller en periode etter brudd, har en slik uenighet at det påvirker forholdene omkring barna (Thuen, 2004, s. 72-76). Andelen samlivsbrudd som ender i retten som barnefordelingssaker er mellom 10 og 15% (Folkehelseinstituttet, 2015, s. 11).

Begrepet høykonflikt ble ikke definert verken i presentasjonsbrev eller i intervju, med intensjon om å bidra minst mulig til familieterapeutens forståelse av begrepet situert til den situasjon de redegjorde for i intervjuene. Familieterapeutene redegjorde da ut fra den forståelse av høykonflikt de selv måtte ha.

I studien finner jeg det nødvendig å foreta en avgrensning, som kan gi mening i den sammenheng problemstillingen angir og som synliggjør min forståelse av begrepet.

For å skape en definisjon av høykonflikt som kan være relevant for studien, så velger jeg å ta utgangspunkt i Ekeland (2004) som snakker

«[...], om konflikt når forskjeller mellom mennesker som er avhengige av hverandre, oppleves som uforenlige og truende i forhold til egne behov og interesser, og når det skapes spenninger og følelser fordi en av partene opplever at den andre benytter makt for å påvirke situasjonen til egen fordel». (s. 88)

En slik forståelse ivaretar at konfliktbegrepet er forenlig med at i mekling er foreldrene avhengige av hverandre for å komme frem til en løsning. Så definerer jeg: når konflikten til foreldrene blir så intens og langvarig at den gir negative konsekvenser for familier som omfattes av den, så kaller vi den for høykonflikt (Folkehelseinstituttet, 2015, s. 10). Denne definisjonen har sine svakheter om behovet er tydelige kriterier, men i en klinisk praksis så kan en mer presis definisjon bidra til å utelate viktige kjennetegn ved denne type konflikter, og det kan få betydning for om fagpersonen gjenkjenner barn i risiko (Helland, 2016, s. 16).

Mange foreldre som står i konflikt, er ikke i stand til å ta barnets perspektiv. De makter ikke å ivareta barnas emosjonelle behov, fordi de har nok med sitt eget liv (Joyce, 2016). De betydningsfulle i barnets liv, blir ikke tilgjengelig slik barnet behøver (Rød et al., 2008).

Det er en velbegrunnet bekymring for barns helse og utvikling med hensyn til omsorgen de kan oppleve i høykonflikt. Høykonflikt kan utgjøre en betydningsfull risikofaktor for barn, både gjennom oppveksten og inn i voksenlivet (Forskningsrådet, 2016, Kvaran, 2008, Rød et al., 2008).

Tiltak fra barneverntjenesten kan bidra til endring, og noen ganger være helt nødvendig for å bidra til at barn og unge sikres den omsorg de har behov for (Jevne og Ulvik, 2012, Rød, 2010, Sudland og Neumann, 2021).

2.5 Meldeplikt

I henhold til første avsnitt i familievernkontorloven § 10 (1997), så skal fagpersonell på et familievernkontor være oppmerksomt på forhold omkring barn som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. Fagpersonen kan gå i dialog med familiemedlemmene for å avklare om det er ønskelig å komme i kontakt med barneverntjenesten. Dersom fagpersonen blir bekymret for at et barn er utsatt for alvorlig omsorgssvikt eller det er forhold omkring barnet som kan true barnets helse og utvikling, så skal fagpersonen uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold, jmfør § 10, 2. avsnitt i familievernkontorloven (1997).

En vurdering av om meldeplikten foreligger, forutsettes å bygge på den kjennskap fagpersonen har om det aktuelle barnet og forhold omkring det aktuelle barnet (Ohnstad og Gudheim, 2019, s. 26-33). Omfang av slik kjennskap kan være høyst ulikt fra situasjon til situasjon, og i vilkårene til familievernkontorloven § 10 (1997) forutsettes ikke at man har møtt barnet.

Vurderingen av vilkårene for om det foreligger meldeplikt er skjønnsbasert. Skjønn forstår jeg her som en kompetanse familieterapeuten har til å anvende faglig generell kunnskap til å foreta beslutninger i situasjoner der mekanisk anvendelse av regler eller prosedyrer ikke er anvendbart til å avgjøre hva som blir riktig i et enkelttilfelle (Fossheim og Ingierd, 2015, s. 23). Med en slik forståelse må man anerkjenne at ulike handlingslogikker kan gjøre seg gjelde i en profesjonell hverdag. Det vil si at hvilke tenkemåter og handlinger som kan fremtre som logiske og begrunnede, må sees i lys av de forutsetninger som er tilstede under de aktuelle forhold, man må kjenne både sammenheng og ha en innsikt i kontekstforståelse (Ekeland, 2011, s. 3).

Skjønnen skal prøves mot juridiske vilkår som forutsetter antakelse om høy alvorlighetsgrad (Ohnstad og Gudheim, 2019, s. 17). Når fagpersonen har vurdert at meldeplikten er tilstede, da foreligger en forpliktelse til å melde barneverntjenesten (Ohnstad og Gudheim, 2019). Vurderingen fagpersonen gjør, kan ikke overprøves (Ohnstad og Gudheim, 2019).

Ordet meldeplikt brukes riktignok ikke i loven, her står «opplysningsplikt», jmfør familievernkontorloven §10 (1997). «Meldeplikt» benyttes her som begrep til å differensiere i forhold til at opplysningsplikt oftere benyttes om anmodning eller pålegg

barneverntjenesten kan gi andre organ om utlevering av opplysninger, jamfør barnevernloven § 6-4 2. ledd (1992).

Ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) mottok barneverntjenestene 568 meldinger fra familievernkontorene i Norge i 2020 (SSB, 2020). Det er barneverntjenestens ansvar, når de har mottatt meldingen, på bakgrunn av innholdet i meldingen og eventuelt øvrig kjennskap til barnet eller forhold omkring det, å vurdere om det er grunnlag for å anlegge en undersøkelse, jamfør barnevernloven § 4-2 og 4-3 (1992).

2.6 Autentisitet

Sennett (1977) er opptatt av hvordan vi i vårt samfunn skaper sammenheng mellom våre private og våre offentlige roller, og Illouz (2008) peker på den betydning terapeutiske diskurser har for vår forståelse av våre private roller i dag. Begge omtaler sammenhengene som en intimisering (Musial, 2013). Noe av budskapet deres er at en avgjørelse som foretas i en offentlig rolle vurderes ut ifra personlige og private trekk ved den som foretar avgjørelsen, samtidig som personen som tar avgjørelsen finne rasjonale i at avgjørelsen er integrert i ens selvoppfatning, det vil sin om den er autentisk (Illouz, 2008, Iversen 2014, s. 60, Musial, 2013, Sennett, 1977). Autentisk forstås som en opplevelse av å være i pakt med sitt innerste vesen, og samtidig at handlingen som utføres er i pakt med dette vesen; man ville gjort det samme uansett rollen man stod i, og først da kan man si at det er ekte, at man er seg selv (Johansen (2003) hos Bakken, 2020, s. 51).

En avgjørelse prøves ut ifra om det foreligger en godhet eller velvilje i beslutningen, det vil si at handlingsalternativer som gjøres tilgjengelige trekker på diskursive ressurser om personlighet, biografi og individuelle fortellinger (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 345). Behandling av avgjørelser i offentlig forvaltning omdannes til eller det gjøres relevant hvilke private meninger personen har: om beslutningen foretas med empati, varme – og kjærlighet, jamfør debatten om at ordet «kjærlighet» innføres i den nye barnevernsloven (Barnevernsloven, 2022, Kvale og Brinkmann, 2015, s. 345, Røsvik, 2021). Diskursen bidrar til at samtalen om avgjørelsen blir også en samtale om personen som foretar avgjørelsen, der autentisitet blir en del av saksgrunnlaget (Iversen, 2014, s 60). For familierapeuten, kan det bli aktualisert et spørsmål om man vil se på seg selv som «hel ved», fordi forholdet

mellom institusjonens oppdrag som utføres i den offentlige rollen og den private sammenblandes (Iversen, 2014, s. 60, Sennett, 1977).

2.7 Systemisk praksis og en sirkulær forståelsesmodell

De teoretiske perspektiv jeg anlegger i prosessen, skjer fra et ståsted i systemisk praksis. Min oppmerksomhet i studien tar utgangspunkt i en sirkulær forståelsesmodell, der handlingen gis mening i en kontekst som er mediert og konstruert av språket (Bateson, 1979, s. 15, Jensen og Ulleberg, 2019, s. 77, Jensen, 2009, s. 35, Willig, 2013, s.141).

I det påfølgende gjør jeg en kort presentasjon av systemisk praksis og begrepet sirkulær forståelsesmodell. Deretter vil jeg utdype hva jeg mener med at mening medieres gjennom og blir konstruert av språket, ved å gjøre rede for noen premisser om sosialkonstruksjonistisk teori.

Systemisk praksis er et integrativt fagfelt med basis i blant annet systemteorier; systemteorier må integreres med andre teorier for å kunne anvendes på sosiale forhold (Bateson, 1972, Frøyland, 2017, s. 21). Innenfor fagfeltet har der vokst frem ulike tradisjoner inspirert av ulike fagfelt (Frøyland, 2017, Hårtveit og Jensen, 2004, Johnsen og Torsteinsson, 2012). I studien henter jeg særlig inspirasjon fra sosialkonstruksjonistisk teori og diskursanalyse (Boscolo og Bertrando, 1996, s. 17-24, Jensen og Ulleberg, 2019, s. 74-76, Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 235, 239-240). Perspektivet forutsetter at man er villig til å forlate et lineært og newtoniansk tankemønster, og anerkjenne at en forståelse av motiv for handling ikke kan baseres på teorier om direkte kausalitet (Hårtveit og Jensen, 2004, s 44, Jensen, 2009, s. 33-35, Scollon og Scollon, 2004, s. 147). Man tar utgangspunkt i en sirkulær forståelsesmodell (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 24). Der man i sin tilnærming til å skape en forståelse om et sosialt fenomen, tillater at det kan eksistere en uendelig mengde samvirkende årsaker, årsaker som gjensidig påvirker hverandre og som står i sammenheng med andre fenomener (Bateson, 1972, Hårtveit og Jensen, 2004, s. 51, Lorås og Christiansen, 2021, 2021, s. 146). Hva som er årsak blir uinteressant, hvordan fenomener eller begivenheter knyttes sammen blir det interessante (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 114). Forståelsen gjør at man kan innta en integrativ holdning, der uenighet blir noe man kan forstå som et komplementerende og ikke et kompetitivt bidrag (Gergen, 2010, s. 8).

2.8 Vitenskapsteoretisk ståsted og sosialkonstruksjonistiske antakelser

I systemisk praksis har det vokst frem en tradisjon som forstår språkets funksjon ikke bare til å rapportere om virkeligheten, men at språket bidrar til å forme den virkeligheten som omgir oss (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 173-181, Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 150).

Tilnærminger som baserer seg på at vår kunnskap om verden er mediert gjennom og dermed konstruert av språket, finner sitt grunnlag i flere vitenskapelige strømninger (Willig, 2013, s. 141, Lock og Strong, 2014).

Sosialkonstruksjonistisk teori finner sin inspirasjon i poststrukturalistiske idestrømninger, som framhever at vårt virkelighetsbilde er skapt av språket og samfunnsmakten (Snævarr, 2017, s. 249). For Foucault, som ble en sentral tenker innenfor denne ideologi, er makt og vår kunnskap sammenvevde størrelser, dermed må vi se våre ideer om virkelighet som skapt ut fra en fortolkning og en forståelse som ikke kan løses fra et maktperspektiv (Snævarr, 2017, s. 250). «Makt» - uttrykket får en vid betydning og i en foucauldiansk tradisjon forstås makt som et allestedsnærværende fenomen, der ingen har egentlig kontroll over prosessen som skaper virkeligheten (Snævarr, 2017, s. 250).

Med denne forståelsen kan ikke en mening oppfattes som endelig og heller ikke makten plasseres, fordi språket vi bruker til å etablere mening vil alltid stå i relasjon til noe annet (Neumann, 2021, s. 37). Fordi ting er ikke noe i seg selv, ting får mening i sammenhenger med andre ting; mening skapes i kontekst (Neumann, 2021, s. 37). Språket tar sin mening fra interne opposisjoner, dermed kan ikke språket direkte underlegges den menneskelige vilje: et språklig uttrykk bærer med seg bagasje fra tidligere relasjoner, andre språklige uttrykk (Foucault, 1972, s. 116-117, Neumann, 2021, s. 37).

Sosialkonstruksjonistisk teori er mangfoldig (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 13). Under følger en kort presentasjon, med utgangspunkt i den sammenfatning Jørgensen og Phillips (1999, s. 13-14) gjør av Burr (1995) sine 4 premisser om hva som danner et felles grunnlag for sosialkonstruksjonismen.

Det første premisset omhandler at vi forstår vår viten om verden, verdensbilde og kunnskapen vi har om den, som produkt av det språket vi har tilgjengelig og kategorier språket skaper (Gergen, 2010, s. 17). Sosialkonstruksjonistisk teori har derfor en kritisk innstilling til påstander om det som kalles objektive sannheter, at et utsagn kan gjenspeile virkeligheten.

Det andre premisset blir at vårt syn på viten og vår viten er innleiret i den kultur og historie vi er del av (Neumann, 2021, s. 33-44). Vårt verdensbilde og vår identitet kunne vært annerledes, i forståelse av at de uttrykker en mulighet, men ikke en nødvendighet. I denne forståelse antas et anti-essensialistisk syn på mennesket: mennesket har ikke interne «essenser», fordi den sosiale verden konstrueres i språket, dermed er menneskets karakter ikke avgjort i forkant eller determinert av ytre forhold (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 188). Samtidig vil vår beskrivelse av vår tid og mennesket i den, bidra til å forme vår fremtid (Gergen, 2010, s.24)

Tredje premisset er at det eksisterer en sammenheng mellom vår viten og sosiale prosesser. Den måten vi kan beskrive og forklare verden på, kommer av hvordan vi påvirker og påvirkes i våre relasjoner (Gergen, 2010, s. 18). Viten konstrueres i sosial interaksjon og blir betydningsfulle i kraft av sin sosiale nytte: vi søker å bygge felles sannheter, og kjemper dermed om hva som er sant og falskt (Gergen, 2010, s. 21).

Det fjerde premisset er påstanden om at det er en sammenheng mellom vår viten og sosial handling. I et bestemt verdensbilde blir noen former for handling det akseptable, andre helt utenkelige. Våre sosiale konstruksjoner får dermed sosiale konsekvenser. (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 14)

Sosialkonstruksjonistisk teori forteller oss at vi ikke setter ord på det som eksisterer, men at det som eksisterer får mening i kraft av språket. «Det vi kaller «virkelighet», er en sosial konstruksjon, avhengig av språk og dialog for sin eksistens», (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 150). Det vil si at vi ser på språket som et konsept som både er performativt og konstruktivt (Willig, 2012, s. 38).

Sosialkonstruksjonistisk teori inviterer til å undersøke hva vi holder for virkelig og sant, de prosesser som har skapt disse sannheter og hvordan vi handler på bakgrunn av dem (Berger og Luckmann, 2000, s. 183-187).

2.9 Kontekst

Kontekst kan defineres som et meningsbærende system som vi forstår et fenomen eller en observasjon innenfor, og som hjelper oss til å skape mening om det vi erfarer (Bateson, 1979, s.15, Jensen og Ulleberg, 2019, s. 96).

Den mening som kan skapes, er nært knyttet opp til individet som betrakter, fordi skal man skape mening ut av noe, må individet lage en kontekst som ikke var der tidligere (Hitching et al., 2011, s. 27). Språket vi har tilgjengelig blir det som forbinder virkeligheten med det erfarte, således er vi alltid en del av det vi erfarer, det vi sammenfører (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 42). Vi bærer med oss unike sett av forutsetninger, kunnskaper eller erfaringer som påvirker både hva som fremstår som informasjon og hvordan den kan fortolkes og skape mening (Bateson, 1972, s. 247, Jensen og Ulleberg, 2019, s. 99, Lorås og Christiansen, 2021, s. 126). Enkeltfenomenenes mening ligger dermed ikke i individet, men i narrativet om det: den fortellingen individet kan skape om hva de ulike fenomen kan få for betydning (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 209). Kontekst blir et meningsbærende system, som for individet vever tråder av fortid, nåtid og fremtid.

Med utgangspunkt i begrepet kontekst forstås «virkelighet» som noe som blir konstruert av språket, og er avhengig av språket og dialog for sin eksistens (Jensen, 2009, s. 31). Dersom vi tror språket bare er navn på en allerede tilstedeværende størrelse, løper vi den risiko at kontekst får en ontologisk betydning, der vi gjennom snakket inntar et essensialistisk perspektiv (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 150). At noe blir varig og bestandig kommer ikke av det materielle innholdet, men av at vi fortsetter å omtale fenomenet på den samme måten, med ord som ikke bringer inn informasjon som utgjør forskjell (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 150). Begrepsforståelse av kontekst i denne studien skiller seg dermed fra slik vi noen ganger bruker det i dagligtale, der kontekst ofte brukes overlappende med «sammenheng» (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 96).

Fairclough forstår kontekstens rolle til å være å redusere ambivalens omkring en handling, at kontekst kan bidra til å skape legitimitet for en sosial praksis (Fairclough, 2008, s. 39).

Kontekst kan konstruere en kapasitet som gjør at for eksempel familieterapeutens vilje til å melde bekymring blir en handling som anses konvensjonell eller legitim (Willig, 2012, s. 38).

Kontekst bidrar dermed til å klassifisere handling, men er noe annet enn handlingen – og

handlingen er noe annet enn kontekst; disse er to ulike logiske nivå (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 107-108).

I kontekst skjer en sammenveving av mening i språk og handling. Kontekst blir med denne forståelse et teoretisk begrep. Kontekst kan ikke observeres, men analytisk sett er det mulig å finne skiller mellom ulike legitimeringsplan (Berger og Luckmann, 2000, s. 104). For å undersøke hva som bidrar til å skape legitimitet omkring handling behøver jeg tilgang til kontekstens lagdeling (Neumann, 2021). For å gjennomføre studien må der bygges bro til empiri. Jeg behøver hjelp av en analytisk tilnærming som kan bidra, som kan bygge videre på det teoretiske fundament som er fremsatt. Teoretiske perspektiv brukes til å gjenkjenne og forstå et fenomen, og valg av teoretiske perspektiv får metodiske implikasjoner (Neumann, 2021, s. 19). Diskursanalyse passer godt med systemisk praksis sitt fokus på språk, historier og meningsdannelsesprosesser, der analyseprosessen kan vise hvordan vi som enkeltpersoner gjør bruk av tilgjengelige diskurser for å skape forståelse og dermed grunnlag for handling (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 237, Willig, 2013, s. 117). Jeg vil senere gjøre rede for valget av diskursanalyse som en tilnærming i studien.

3 Metode

Jeg innleder dette kapittelet med å gjøre rede for valget av kvalitativ metode, samt hvordan jeg har forberedt og gjennomført intervju. Så gjør jeg rede for hvorfor jeg velger en diskursanalytisk tilnærming til studien, herunder valget av en diskurspsykologisk tilgang. Deretter gjør jeg rede for hvordan jeg gjennomførte analyseprosessen og foretar en presentasjon av analytiske verktøy. Kapittelet avsluttes med etiske refleksjoner og et selvkritisk blikk på studien.

3.1 Kvalitativ metode

Formålet med denne studien var å lære mer om hvordan bruken av språket bidrar til å skape en kontekst som legitimerer og opprettholder at familieterapeuter i mekling kan melde bekymring for et barn i høykonflikt (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 125-126, Willig, 2013, s. 121). Den metoden jeg skulle velge behøvde å gi tilgang til hvordan mening er vevd inn i den sammenheng vi opplever, hvordan vi i vår livsverden organiserer tolkning og skaper motiv for våre handlinger. Jeg fant det nødvendig med en personlig kontakt med familieterapeutene, og at det ikke var utbredelse, men refleksjoner og tolkninger jeg ville ha tilgang på. Studien måtte skje ut i fra en tilnærming som erkjente at det som foregår er personlig, subjektivt og fortolkende, og som rommer at fenomenet jeg vil studere er så sammensatt at metoden måtte gi plass til flere ulike perspektiv (Gergen, 2010, s. 100, Jørgensen og Phillips, 1999, s. 12).

Kvantitative metoder er opptatt av å kartlegge utbredelse og antall (Johannessen et al., 2016, s. 28). Annerledes er det med kvalitative fremgangsmåter, de ivaretar et fagteoretisk perspektiv som ser sosiale fenomen som et mangfold av meningsdannelser stadig under endring, det tillates fleksibilitet i forskningsprosessen og innebærer en erkjennelse av forskerens posisjon som del av prosessen og andel av utfallet (Thagaard, 2018). Mot denne bakgrunn fant jeg det hensiktsmessig å bruke kvalitativ metode i forskningsprosessen.

3.2 Intervjuutvalg

For komme nært nok til fenomenet jeg skulle studere, ønsket jeg å intervju familieterapeuter som i mekling har besluttet å sende bekymringsmelding til barneverntjenesten for et barn i høykonflikt (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 274).

Utvalget er basert på inklusjonskriterier begrunnet i temaet og kan beskrives som et strategisk tilfeldig utvalg (Thagaard, 2018, s. 54-55). Informantene meldte selv sin interesse etter å ha mottatt invitasjonsbrevet (vedlegg 1). Jeg har lagt til grunn at informantene har sin egen forståelse av høykonflikt. Invitasjonsbrevet ble sendt til familievernkontor lokalisert i større byer på Vestlandet, og i og omkring Oslo, som var begrunnet i pandemi og reiserestriksjoner i intervjuperioden høsten 2020. Jeg intervjuet 3 kvinner og en mann.

To av intervjuene ble med kolleger fra eget kontor. Det ene var egentlig et pilotintervju, det andre kom til etter at kollegaen leste invitasjonsbrevet og ønsket bidra. Jeg har i arbeidsprosessen hatt en skepsis til det forhold at to av informantene er kolleger. Særlig omhandler det hvordan jeg håndterer en forskningsetisk verdi som objektivitet (Thomassen, 2006, s. 102-105). Jeg lente meg i etterkant av intervjuene på at studiet har en eksplorerende problemstilling til et sosialt akseptert fenomen, der analyse og drøfting eksponerer mine refleksjoner omkring tekst og tema, således mener jeg å ha etablert en posisjon der jeg hadde nødvendig distanse (Willig, 2012, s. 15-17).

3.3 Intervjuform

Utforming av intervjuguide skjedde etter inspirasjon av det Kvale og Brinkmann omtaler som semistrukturert livsverdenintervju (2015, s. 46 og s. 157). Livsverdenintervju brukes for å få et grep om informantenes egne perspektiv på fenomen i dagliglivet, med henblikk på å kunne fortolke betydningen av de beskrevne fenomenene (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 46 og 157). Temaene for intervjuet var satt på forhånd, men rekkefølgen av dem tilpasset jeg underveis (Thagaard, 2018, s. 91) Jeg brukte en diktafon til lydopptak av intervjuene, og jeg transkriberte hvert intervju, forut for det neste (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 20).

Transkriberingen satte i gang en del ulike refleksjoner for hver gang, og det har antakelig

påvirket gjennomføring av påfølgende intervju. Intervjuguide er vedlagt oppgaven (vedlegg 2).

Etter å ha gjennomført og transkribert fire intervju, konkluderte jeg med at innholdet i dem var forskjellig og at informantene bidro med ulike perspektiver. Jeg fant det nødvendig å begrense utvalgets størrelse begrunnet i det som var praktisk å gjennomføre og transkribere, samt egen kompetanse i forhold til å håndtere informasjonsmengden (Johannessen et al., 2016, s. 112, Willig, 2013, s. 118 og 125). Flere intervju ville beriket studien, og personlig savnet jeg intervju med informanter der barn har vært fysisk deltakende i mekling.

Alle informantene har videreutdanning i familieterapi og ved intervjutidspunktet opplyste de å være godkjente meklere i henhold til forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven (2006).

For å ivareta konfidensialitet, og for at biografiske data ikke skal aktualisere forstyrrende diskurser omkring informantene (Willig, 2013, s. 121, Kvale og Brinkmann, 2015, s. 308), er sitatene i presentasjonen endret til bokmål og alle informantene er gitt et fiktivt kvinnenavn: Solveig, Anne, Siri og Frida. Frida brukte mekling som metode i et foreldresamarbeid. Siri, Anne og Solveig fortalte om hendelser i mekling etter begjæring i barneloven (1981).

3.4 Transkribering

Transkriberingen ble foretatt av meg. Intervjuene ble skrevet ut i sin helhet, fordi jeg forstår intervjuene som en begivenhet, det som Jørgensen og Phillips kaller for en sekvens av sosiale interaksjoner (1999, s. 131-132). Jeg transkriberte ord for ord, inkluderte interjeksjoner som «ehh», pauser som «...», latter som «hehe», og søkte å tilpasse informantens dialekt. Vedlagt er utdrag fra ett intervju, omarbeidet til bokmålsform og der interjeksjoner er fjernet (vedlegg 3).

3.5 Diskursanalyse

Diskursanalyse er et felt som dreier seg om å forstå sammenhenger mellom språk, sosiale handlinger og samfunnet omkring (Hitching et al., 2011, s. 5, Jørgensen og Phillips, 1999). Ved å tilnærme meg et fenomen med bruk av diskursanalyse kan jeg bruke en og samme metode til å studere hvordan språket bidrar til å skape en rekke handlingsbetingelser for hva som kan sies og gjøres, hvordan ulikt utformede utsagn kan aktivere eller sette i spill en serie sosiale praksiser, og hvordan utsagn i sin tur bekrefter eller avkrefter gyldighet av disse praksisene (Neumann, 2021, s. 191).

Diskurs kan defineres på flere måter (Neumann, 2021, s. 19-22). Diskurs kan brukes om et begreps- og tanke-system, som bidrar til å avgjøre hva som er tillatt og ikke tillatt innenfor en sosial praksis i en periode (Foucault, 1972, s. 117). Neumann sitt forslag er som ivaretar mange fasetter i en dialog om diskurs:

«et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner».

(2021, s. 21)

Innenfor diskursanalysen er det flere tradisjoner (Jørgensen og Philips, 1999, Willig, 2013 Øye et al., 2018). Jeg finner inspirasjon i diskurspsykologien som er opptatt av hvordan språket slik det brukes, situert i praksis, skaper og opprettholder ideer om sannhet og dermed legitimering av ulike handlingsalternativer (Jørgensen og Philips, 1999, s. 13, 16 og 122). Med denne tradisjonen vektlegger man språket som konstruksjoner av verden og en orientering mot sosial handling (Jørgensen og Philips, 1999, s. 105). Konstruksjoner om verden tilnærmes som en retorisk organisering designet for å mestre, forhandle om og imøtegå alternative versjoner (Schaanning, 1996b, Willig, 2013, s. 117).

Jeg finner at diskursanalyse kan bidra i denne studien, en studie som er opptatt av språkets betydning for å skape mening og som stiller spørsmål som skal besvares med utgangspunkt i der mening dannes. Med en diskursanalytisk tilgang kan vi tilføre mer forståelse omkring hvorfor ulike handlingsalternativ aktualiseres (Neumann, 2021, s. 35).

Det eksisterer ingen ferdig utviklet metode i diskursanalysen (Hitching et al., 2011, s. 31, Jørgensen og Phillips, 1999, 16). Jeg må ta ansvar for at presentasjonen av analyseprosessen er en tilstrekkelig utfyllende og transparent beskrivelse. Inspirasjon til utviklingen av en håndterlig analytisk ramme finner jeg særlig i Jørgensen og Phillips (1999) og Willig (2013) sine presentasjoner av diskurspsykologi.

3.6 Diskurspsykologi

Diskurspsykologien er en diskursanalytisk tilgang som trekker på sosialkonstruksjonistisk teori og her brukes «fortolkende repertoar» om diskurs, for å understreke diskursens fleksibilitet (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 122). Det vil si at man vektlegger diskursen som en fleksibel ressurs (Burr 1995 i Jørgensen og Phillips, 1999, s. 121). Med en diskurspsykologisk tilnærming gjør jeg et valg om å konsentrere analyse og drøfting omkring folks språkbruk i konkrete situasjoner, det vil si at jeg velger en mer individorientert tilnærming enn andre tilganger innenfor diskursanalyse (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 16).

Diskurspsykologien fokuserer på hvordan folk strategisk og kreativt tar i bruk diskurser for å fremstille seg selv og andre på bestemte måter, og de sosiale konsekvenser denne fremstillingen får (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 16). Man ser dermed den enkelte som en aktør med et handlingsrom og ulike handlingsalternativer, samtidig som det erkjennes at handlingsrommet begrenses av forhold i samfunnet, et dispositiv, som etablerer kulturelle forståelser og institusjonelle rammer (Øie et al., 2018, s. 49). Det vil si at tilgangen baseres både på en poststrukturalistisk oppfatning av selvet som diskursivt subjekt og på den interaksjonistiske antakelse om at folk ikke bare er bærere, men samtidig bruker diskursen som en ressurs (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 114, Johnsen et al., 2000, s. 44). Individet benytter seg av ulike diskurser som sirkulerer i samfunnet, slik man kan kjenne igjen ved at individet foretar ulike distinksjoner i en sammenheng, det skaper en pågående endring og fornyelse av kontekst (Lorås og Christiansen, 2021, s. 133). Det forventes ikke at folk er konsistente, snarere vil man forvente at deres handling varierer, fordi man trekker på forskjellige diskurser i forskjellige kontekster (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 16). I en del situasjoner vil i tillegg forventninger en har til seg selv være høyst uklar: «Desuden bliver identiteter i senmoderniteten yderligere fragmenterede og ustabile, fordi de konstrueres

igennem en mengde motsetningsfylde og ofte antagonistiske diskurser (Hall 1996: 6)» (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 115)

Fokuset i analysen i denne studien er på verbalspråket, og hensikten med analysen er å undersøke hvordan familierapeuter bruker språket i dannelsen av en kontekst som forteller at de i meklings situasjonen kan melde bekymring for et barn i høykonflikt (Gee, 2005 i Kvale og Brinkmann, 2015, s. 184). Språket består av utsagn som man vil noe med, man vil ta del i en dialog med omgivelsene og bruker de diskursive ressurser som er tilgjengelige (Øfsti, 2010, s. 25). Med analysen foretas en dekonstruksjon der formålet er å gjøre oppdagelser og å kunne foreta gjenkjennelser av de underliggende og implisitte meningene i et utsagn.

Individet skaper og uttrykker mening gjennom mange forskjellige semiotiske ressurser (Neumann 2021, s. 163-174, Schaanning, 1996a, Scollon og Scollon, 2004, s. 160-166). Familierapeutens historie og sosial interaksjon faller utenfor den analytiske rammen for studien, men med en erkjennelse av at disse forhold bidrar i familierapeutens dannelsen av ulike fortolkende repertoar (Berger og Luckmann, 2000, s. 81-91, Jørgensen og Phillips, 1999, s. 127, Scollon og Scollon, 2004, s. 13).

Diskursive ressurser forstås i denne studien som verbalspråk, utsagn, som er samtidig konstruert og konstruerende og som trekker på diskurs: tar i bruk diskurs i snakket om handlingen (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 122, Willig, 2013, s. 127). Det familierapeutene gjør med snakket er den diskursive praksis: handlinger som bidrar til å konstruere vår sosiale verden og opprettholde sosiale mønstre (Willig, 2013, s. 127). Diskursiv praksis blir de måter mennesker aktivt produserer sosiale og psykologiske realiteter (Davies og Harré, 2007).

At familierapeuten «vil sende bekymringsmelding» (vil: i konjunktiv) er en diskursiv praksis: det er noe man «gjør» (Willig, 2013, s. 117). I analyse av familierapeutens redegjørelse omkring handlingen kan avdekkes diskursive ressurser: hvordan familierapeuten bruker språket til å mediere mellom meningsskaping og diskursiv praksis (Willig, 2013, s. 127). Diskursive ressurser og praksis er begreper som kan til å undersøke hvordan det skapes legitimitet for en handling og hvordan det kan håndteres ambivalens omkring en handling.

Utsagnene er konkrete hendelser, de har materielle trekk med forankringspunkt i diskurs (Schaanning, 1996a). Diskurs blir dermed uttrykk for et etisk perspektiv, der vi gjennom

diskursiv praksis kommuniserer verdier og livsopfatning (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 420). Når jeg spør om hvilke diskursive ressurser som er tilstede når familieterapeuten vil «melde bekymring», så er hensikten å lære mer om hvordan ulike sannheter kan skapes i diskurs, formålet er ikke å finne om grunnlaget for bekymringen er en sann eller falsk avspeiling av verden (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 255).

Ved at jeg skaper tilgang til fenomenet jeg vil studere gjennom diskursanalyse, velger jeg en tilnæringsmåte som åpner for å anlegge et tverrfaglig og eklektisk perspektiv på et fenomen (Hitching et al., 2011, s. 12, Jørgensen og Phillips, 1999, s. 12, 82 og 155, Øie et al., 2018). Dette tror jeg er en forutsetning i en studie som vil undersøke sammenheng mellom produksjon av mening, handlingen og samfunnet handlingen inngår i (Øfsti, 2008).

Jeg har større interesse for hva den diskursive ressursen gjør, enn å avdekke den diskurs som den diskursive ressursen representerer (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 145). Jeg velger derfor å gjøre bruk av diskurs som et analytisk begrep i analyseprosessen, diskurs blir en størrelse eller kategori som jeg legger ned over teksten for å skape noen rammer i min analyse (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 149). Dette gjør jeg med det Jørgensen og Phillips kaller for en «løs hånd», ved at jeg velger å bruke forskningsspørsmålene som kategorier eller rammer i analyseprosessen (1999, s. 177). Det er et heuristisk grep, der jeg skaper noen avgrensninger og kan presentere tematisk de diskursive ressurser som familieterapeutene bruker.

3.7 Analyseprosessen

Analyseprosessen var inspirert av bøkene til Jørgensen og Phillips *Diskursanalyse som teori og metode* (1999, s. 126-134) og Willig *Introducing Qualitative Research in Psychology* (2013, s. 119-122), sine presentasjoner til gjennomføring av en diskursanalyse som tar utgangspunkt i diskurspsykologi.

Her vil jeg beskrive analyseprosessen med utgangspunkt i intervjuene: spranget fra hele transkripsjoner til kategorisering av innhold, avgrensning av materialet, tolkning og drøfting av resultatene (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 318). Analyseprosessen ble disponert i fem steg.

1. steget var å gjøre en åpen lesning av teksten: jeg spurte hva transkripsjonene gjør med meg: Hvilke ulike emosjonelle og følelsesmessige aspekter, bilder og tanker knyttes sammen (Eliassen og Seikkula, 2006, s. 21).

Lesningen gav meg et overblikk og påvirket nok i forhold til hvilke punktueringer jeg foretok i den videre analyseprosessen. Jeg foretok notater underveis, med formål å bevisstgjøre meg omkring egen forforståelse omkring tema og hvordan teksten påvirket, og for å frigjøre meg fra diskurser omkring informantene.

2. steg var å identifisere meningsbærende enheter, som i denne studien betød diskursive ressurser i transkripsjonene som kunne relateres til problemstillingen. Jeg foretok tre ulike tilnærminger til teksten:

- En tematisk lesning der jeg stilte spørsmål til transkripsjonene om hvilke utsagn som har relevans til problemstilling og forskningsspørsmål.
- Koding, der jeg markerte metaforbruk og billedlige uttrykk som syntes å ha relevans for problemstillingen.
- Ulike tempus av «å være» og personlige pronomener.

Jeg benyttet ulike farger som et praktisk hjelpemiddel til å markere de ulike svar teksten gav (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 132).

I min tematiske tilnærming spurte jeg etter utsagn der familieterapeuten redegjør for hendelsen, hva som bidro til handlingen, herunder også at man lar være (Willig, 2013, s. 58-59). Tema blir således konstruert, fordi de blir forstått til å være i relasjon til problemstilling (Willig, 2013, s. 62). Lesningen blir en tolkning, ved at jeg legger mening til teksten (Willig, 2012, s. 7). Jeg reflekterte over risiko med slik lesning, fordi jeg risikerte å innta en posisjon der jeg kikker over skulder til informant, slik at jeg måtte være bevisst på at jeg med tolkningen ikke tillegger informanten intensjoner (Illouz, 2008, s. 19, Willig, 2013, s. 43, Kvale og Brinkmann, 2015, s. 244).

Ved koding av metaforer tok jeg, på metodisk nivå, utgangspunkt i Lakoff og Johnson (2003) sin introduksjon til betydning av metaforiske begrep som tekst som «påvirker hvordan vi

tenker, hva vi erfarer og hva vi gjør i det daglige» (s. 7), men som gis form av billedlige uttrykk, det vil si en retorisk utbrodering.

Begrunnelse for koding av verbet «å være» i ulike tempus, var integrert i faglig ståsted. Ved å bruke verbet «å være» uten å angi tid og sammenheng, kan tekst eller eget snakk forlede til å tro at det en snakker om er statisk og man mister oppmerksomhet om at innholdet i utsagnet kan uttrykke et bestemt synspunkts overherredømme (Eliassen og Seikkula, 2006, s. 47, Jørgensen og Phillips, 1999, s. 15). Bruken av «å være», særlig i presens: er, vurderte jeg derfor som en mulig markør av bruk av diskursiv ressurs.

Koding eller markering av personlig pronomeren foretok jeg, fordi jeg antok disse kunne indikere ulike subjektposisjoner som ble inntatt (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 133). Se under for redegjørelse av begrepet subjektposisjon.

Noe av hensikten med kodingen var å bidra til flere åpninger i tilgang til teksten, ved at kodingen kunne gi oppmerksomhet omkring noe som min forforståelse kunne avgrenset.

Analysens 3. steg var å kategorisere utsagnene. Det gjorde jeg ved å stille forskningsspørsmålene til det markerte materialet og deretter sorterte svarene inn under hver av dem. For å finne svarene leste jeg utsagnene med et ønske om å identifisere om det eksisterer noe felles i ulike utsagn, om språket påkalte assosiasjoner til de samme diskursive konstruksjoner som uttrykkes gjennom forskningsspørsmålene (Willig, 2013, s. 119, Kvale og Brinkmann, 2015, s. 256). Jeg søkte å være kritisk oppmerksom i forhold til at jeg gjorde en subjektiv fortolkningsprosess, basert på distinksjoner jeg trakk ut (Eliassen og Seikkula, 2006, s. 20). Kategoriseringen er konstruksjoner, en prosess der jeg var i bevegelse mellom utsagn og den kulturelle kompetanse jeg har opparbeidet meg om temaet.

Utvalget jeg satt igjen med, innenfor de ulike forskningsspørsmålene, var overveldende. For å ivareta en fornuftig disponering av materialet i studien innenfor rammen av oppgaven, valgte jeg derfor ut et avgrenset antall utsagn som skulle brukes i den videre analyseprosessen. Utsagnene jeg valgte ut, var de jeg antok som mest relevant til å svare på studiens problemstilling.

Det 4. steget i analyseprosessen utgjør studiens resultater. Her påbegynte jeg en innlemming med presentasjonen av studien, som ble denne oppgavens kapittel 4. Jeg skrev frem tolkningen av de utsagn jeg hadde valgt ut. Tolkningen er en fusjon av analytiske grep som er presentert under og drøfting, en generering av mer mening til utvalgte utsagn (Kvale og Brinkmann, 2015, s 244, Willig, 2012, s. 7, Willig, 2013, s. 122).

5. steg markerte en avslutning av analyseprosessen. I dette steget oppsummerte jeg resultatene som svarer på problemstillingen (Willig, 2013, s. 122).

3.8 Analytiske verktøy

Et fenomen blir til, ut i fra måten det håndteres på (Neumann, 2021, s. 16). Jeg har undersøkt hvordan noen utsagn bidrar til å danne handlingsbetingelser for og aktiverer en sosial praksis (Neumann, 2021, s. 78). En kan også stille spørsmålet om hvordan den sosiale energi som mobiliseres oppbærer at å ville sende bekymringsmelding får legitimitet i kontekst (Neumann, 2021, s. 63).

Analytiske verktøy er bidrag til å lese den sosiale hendelsen, skape grunnlag for påstander om sammenheng mellom utsagn og handling, til å bringe teori og empiri sammen.

Verktøyene skal bidra i analyseprosessen til å avdekke sammenhenger mellom språkbruk situert i praksis og bredere samfunnsprosesser og strukturer, hvordan familierapeuter bruker diskursive ressurser til å aktivere en diskursiv praksis (Neumann, 2021, s. 91).

Under velger jeg å presentere 3 analytiske verktøy som jeg støttet meg til i analyse og drøfting av hvordan familierapeuter trekker på ulike diskursive ressurser til å legitimere at de vil sende bekymringsmelding.

3.8.1 Metaforbruk

Vi skaper vår forståelse av virkelighet gjennom språket. Metaforer er språklige funderte konstruksjoner, det vil si at «metaforens essens er det å forstå og erfare én ting ut fra en annen (Lakoff og Johnson, 2003, s. 9). Neumann (2021, s. 38) utfyller, når han beskriver metaforbruk som at vi snakker om et fenomen som om det var noe annet, med termer vi

forbinder med det andre fenomenet, og der det følger en bagasje med det språket vi benytter som påvirker meningsskapning og dermed relevans av ulike handlinger.

Et metaforisk begrep kan være utgangspunkt for en koherent struktur, som betyr at vi skaper mening om fenomenene ut fra de begreper som vi kan forstå, på bakgrunn av det fortolkende repertoar vi har tilgjengelig (Lakoff og Johnson, 2003, s. 35). Metaforer strukturerer og påvirker dagliglivets tanker, bidrar til hvordan og hva vi kan tenke og hvordan vi handler.

Begrepet kan bidra som et analytisk redskap til å gjenkjenne og skape tilgang til mening som ligger i språket. Metaforer danner konseptuelle modeller, de er med å konstruere en fortelling eller narrativ omkring ordene vi benytter, det vi kaller teksten. «Et sett metaforer bøyer narrativen i en bestemt retning, til forkleinselse for andre mulige narrativer» (Neumann, 2021, s. 42). Metaforen kan bidra til at man mister av syne ulike aspekter ved et fenomen, fordi de ikke stemmer med metaforen. Dette skaper begrensninger for hva som kan uttrykkes, og således er metaforer med på å bidra til å drive frem ulike handlinger.

Som konkrete eksempel kan jeg bruke metaforene «husbråk», «æresvold» og «vold i nære relasjoner». Den virkeligheten som metaforene omhandler, kan være den samme, men metaforene gjør tilgjengelig ulike diskurs.

Eksemplene ovenfor benyttes også for å vise at retorikkfaget er et supplement, fordi faget tilbyr analytiske begrep til å forstå hvordan språket kan brukes til å overbevise og å overtale, dermed påvirke menneskers tanker og handling (Bakken, 2020, s. 17-18).

Analysen av hvilke virkemidler som benyttes, gir tilgang til å forstå hvilke handlingsalternativ og dermed utfallsrom som blir tilgjengelig (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 21, Jensen og Ulleberg, 2019, s. 404). Tilgangen gir også et innblikk i hvordan et utsagn kan designes for å imøtegå alternative versjoner av den sannhet som er konstruert (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 125).

3.8.2 Subjektposisjonering

Mennesket griper inn i verden, ut i fra slik de forstår beskrivelsene av den (Lock og Strong, 2014, s. 229). Studien behøver analytiske begrep som er tilstrekkelig dynamiske og som anerkjenner at subjektivitet blir til gjennom erfaring og tilgjengeligheten av diskurser (Davies og Harré, 2007, Johnsen et al., 2000, s. 211).

Subjektposisjonering er et begrep utviklet av blant annet Ron Harré (Lock og Strong, 2014, s. 407). Med bruken av begrepet anerkjennes hvordan mening og betydning kan skje gjennom refleksjon og gjennom forhandling i samhandling med andre (Davies og Harré, 2007, Lock og Strong, 2014, s. 407). Diskurser produserer både objekt og subjekt, og resultatet blir en tilgang på ulike posisjoner innenfor diskursen man kan oppta, og dermed plassere andre i (Foucault, 1972, s. 106, Davies og Harré, 2007). I en sosial prosess vil man ubønhørlig posisjonere den andre, det vil si at posisjonering er et relasjonelt begrep (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 410).

Språket skaper et blikk og uttrykker en bevissthet som fortelleren har. Gjennom språket blir et fenomen konstruert, begripeliggjort og kategorisert til å svare på den kompetanse betrakteren har, således kan fenomenet også defineres å falle utenfor familierapeutens kompetanse (Seikkula og Arnkil, 2007, s. 20). Ved å beskrive det vi ser, så sier vi noe om posisjonen vi ser det i fra (Seikkula og Arnkil, 2007, s. 39).

Subjektposisjonering dreier seg om en identifisering av en lokasjon, den posisjon som subjektet skaper overfor objektet, der diskursen skaper et visst repertoar som gjør ulike handlingsalternativer tilgjengelig og mer eller mindre legitime (Davies og Harré, 2007, Willig, 2013, s. 132).

Individets subjektivitet blir til gjennom erfaring og tilgjengeligheten av diskurser, noe som impliserer en episodisk struktur, der posisjon etableres og reetableres blant annet med bruk av det narrativ individet gjennom tilgjengelige diskurser kan skape om seg selv (Davies og Harré, 2007, Hedges, 2010, s. 87-90).

3.8.3 Narrativ

Gjennom å konstruere et narrativ om det vi har gjort, så organiserer vi og bringer mening til handlingen. Narrativ bidrar til å forstå hendelser som episodiske, og samtidig bringer til erkjennelse at sosiale verdener vi skaper har en episodisk struktur (Jensen og Ulleberg, 2019,

s. 219). Narrativ - begrepet er hentet fra litteraturvitenskapen og er integrert i systemisk praksis (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 35). Som en terapeutisk tilnærming kan narrativ bidra til å skape en sammenhengende fortelling om oss selv, noe som er avgjørende for vår psykiske helse (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s.36).

De narrativ vi forteller om oss selv skaper mening omkring vår virkelighet og hvorfor vi handlet slik vi gjorde i fortid, nåtid og fremtid (Willig, 2013, s. 144). Gjennom historiene konstruerer vi virkeligheten (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 250). Vi ønsker å plassere våre handlinger inn i en fortelling som gjør dem akseptable innenfor en kulturell kontekst vi ønsker å være deltakende i (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 35-36). For familieterapeuten blir dermed narrativ om selvet en del av forståelsesrammen i møte med klienter, og dermed et bidrag til de handlinger familieterapeuten foretar seg (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 256).

Jeg er nysgjerrig på hva slags narrativ som kan gjøres tilgjengelig, gjennom de diskursive ressursene familieterapeutene trekker på i språket de bruker, fordi jeg tror dette kan bringe en relevant forståelse til hvordan familieterapeuten kan legitimere at hun vil melde bekymring.

3.9 Etske refleksjoner

Denne oppgaven markerer avslutning på et forskningsprosjekt der jeg har forholdt meg til og reflektert omkring ulike etiske prinsipper og forskningsetiske retningslinjer (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2014, Kvale og Brinkmann, 2015, Thagaard, 2018). En bit av forskningen omhandler prosjektplanen som sammen med en plan for hvordan jeg skulle ivareta informantenes personopplysninger, lydopptak og transkripsjoner ble sendt norsk senter for forskningsdata (NSD) for vurdering. Vurderingen er vedlagt (vedlegg 4).

Det er flere etiske implikasjoner man skal være oppmerksom på ved valg av intervju for å utvikle data. Blant annet blir mitt ansvar for å skape trygghet omkring ivaretagelse av anonymitet et tema, slik trygghet ivaretar tillit og ærlighet i den sosiale situasjonen intervjuet er, og blir slik en forutsetning for å ivareta undersøkelsens troverdighet (Thagaard, 2018, s. 24).

I oppgaven er det min analyse, fortolkning og drøfting som jeg har brakt til en transkripsjon i etterkant av intervju. Denne oppgaven er min måte å lage mening ut av det materialet som jeg laget etter intervjuene (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 112-113). Analyse og tolkning reflekterer nødvendigvis ikke informantens forståelse av hendelsene (Gergen, 2010, s. 29). Informantene kan oppleve at perspektivet i studien ikke er tilhørende deres egen forståelse av den konkrete hendelsen og det som ble sagt, at fortolkningene kan overskride informantenes selvforståelse (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 241). Vi er i så fall her i et problem som ikke har noen fullgod løsning (Thagaard, 2018, s. 128).

3.10 Selvkritisk blikk på egen forskning

Etisk holdning, teoretisk utgangspunkt for prosjektet og drøfting skal synliggjøres og stå seg i en helhet, der studiens relevans støtter seg på forskningens design. Betydningen av studien avhenger av studiens vitenskapelige kvaliteter. Her foretar jeg en egen kritikk av studiens kvaliteter som tar utgangspunkt i begrepene reliabilitet og validitet.

Reliabilitet viser til i hvilken grad resultatene i en studie er pålitelige og kan etterprøves (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 276). Studiens validitet handler om studien undersøker det den er ment å skulle undersøke, om resultatene og oppsummeringen reflekterer det jeg spør om og var nysgjerrig etter å vite mer om, samt om forskningen kan være relevant i flere sammenhenger (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 276).

I oppgaven har jeg gjort rede for utvikling av problemstillingen og fremgangsmåten i forskningsprosessen. Å være transparent med hensyn til formål, gjør at studien blir satt inn i en sammenheng, detaljert gjennomgang av analyseprosessen gir mulighet til å etterprøve, og det bidrar til å styrke forskningens reliabilitet (Willig, 2013, s. 24). Å gjøre rede for forskningsprosessen styrker forskningens validitet, fordi leser får anledning til å innta et kritisk perspektiv med hensyn til å kunne vurdere om metoden er egnet for problemstillingen (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 276).

At jeg forsket på min egen arbeidsplass og arbeidsoppgaver jeg også deler, var noe som krevde særlig oppmerksomhet (Thagaard, 2018, s. 80). På den ene siden vil jeg påstå at det kan ha bidratt til at nyanser ble lagt merke til i intervju og i analysen som jeg ellers kunne ha mistet, samtidig som forhåndsoppfatninger kan ha virket begrensende ved at kan ha latt

være å stille spørsmål som kunne åpnet for andre perspektiv omkring temaet for studien. I studien har jeg derfor inkludert forskning som berører samme tema. Å inkludere andres studier i egen forskning, har hatt til hensikt å bidra til en distanse overfor egen prosess, en strategi for å motvirke nærsynthet. I tillegg kan forskning omkring samme tema som kommer til lignende resultat være argument til styrke for denne studiens kvalitet (Thagaard, 2018, s. 191).

Jeg har benyttet informanter som har fortalt om mekling både begjært etter barneloven (1981) og som en intervensjon i et foreldresamarbeid. Dermed svekkes studiens kvalitet, ved at det gjenstår uklarhet med hensyn til hva som utgjør den sammenhengen informantene redegjør ut i fra. Valget om å inkludere intervjuet om mekling som intervensjon i et foreldresamarbeid, må begrunnes med en subjektiv vurdering av at de tema og handlingsvalg som informanten tok opp ble vurdert som gjenkjennbare og relevant for studien og hos meg i rollen som mekler.

Forskningens design gjør at studiens resultater ikke egner seg for å generalisere, mer relevant er å tale om studiens overføringsverdi: om tolkningene er relevante i andre sammenhenger, der personer med liknende erfaringer kan kjenne seg igjen i mine resultat og oppsummeringer, slik de formidles i teksten (Thagaard, 2018, s. 194). Om tolkning og resultater fremkaller gjenkjennelse, så er det en bekreftelse av studiens kvaliteter og relevans (Thagaard, 2018, s. 220). Studien viser forhåpentlig fruktbarhet, ved at metodisk tilnærming og presentasjon kan bidra til å skape diskusjon og økt forståelse omkring temaet (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 133).

Om vi ser på teksten, vil den være ufullendt med hensyn til en komplett eller uttømmende diskursanalyse av teksten (Willig, 2013, s. 120). Analysen avgrenses av problemstilling og i tillegg spiller egen kompetanse omkring tema og forskning også inn (Johannesen et al., 2016, s. 36, Willig, 2012, s. 120).

Intervjuene tilnærmes som redegjørelser omkring en tidligere hendelse (Kvale og Brinkmann, 2015, s 185). Erindring er fleksibel og upålitelig, fordi vi vil rettferdiggjøre våre erfaringer og organisere våre opplevelser innenfor den kulturelle ramme vi forholder oss til (Thagaard, 2018, s. 53). Intervjuet inneholder andre sosiale betingelser enn hendelsene som informanten redegjør om. Slike forhold kan det ikke kompenseres fullt ut for, således er

dette noe som svekker studiens validitet og reliabilitet. Jeg må ta forbehold om at måten jeg gjennomfører intervjuene på, for eksempel hvordan jeg stiller spørsmål, bidrar til å konstituere svaret (Brinkmann og Kvale, 2015, s 20, Johnsen et al., 2000, s. 200).

I dette kapitlet har jeg gjort rede for metodisk tilnærming, samt at jeg valgte å legge forskningsetiske betraktninger her, og gjort en presentasjon av et selvkritisk blikk på studien. Hensikten har vært å synliggjøre hvordan jeg har betraktet de utsagn jeg vil presentere, analysere og drøfte i neste kapittel.

4 Analyse og drøfting, oppsummering og avslutning

I dette kapitlet presenterer jeg først studiens resultater. Deretter gjør jeg en oppsummering av studien før oppgaven avrundes med et avslutningskapittel.

I arbeidet med presentasjonen har jeg valgt å fokusere på utsagn kategorisert under i tre underavsnitt, der forskningsspørsmålene danner en disposisjon. Kategoriseringen er en teoretisk konstruksjon, som kan ta oppmerksomheten bort fra at situert i praksis skapes diskursive ressurser i et sirkulært forhold (Jensen og Ulleberg, 2009, s. 35, Scollon og Scollon, 2004). De analytiske verktøy som er presentert tidligere i oppgaven brukes i ulike kombinasjoner i dette kapitlet, for å skape en meningsfull sammenheng i presentasjonen av de resultater jeg kommer frem til.

Analyse og drøfting forbinder utsagn med teori og tidligere forskning, og danner grunnlaget for påstander om hvordan familieterapeutene skaper tilgang på diskursive ressurser som bidrar til å legitimere at man vil sende bekymringsmelding (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 124, Willig, 2013, s. 121). Studiens resultater skapes og kommenteres fortløpende som del av analyse og drøfting (Willig, 2013, s. 122).

For å ivareta en fornuftig disponering av materialet i studien, er antall utsagn avgrenset til det jeg mener er representative eksempler fra intervjumaterialet, og utsagnene er kategorisert etter relevans for forskningsspørsmålene (Willig, 2013, s. 121).

4.1 Bruk av diskursive ressurser om konflikt

Ved å stille spørsmålet om familieterapeuten bruker diskursive ressurser om konflikt til å legitimere at hun kan sende bekymringsmelding, så var formålet å undersøke om familieterapeutene snakket om konflikt på en måte som bidro til å gjøre det mulig at de kunne sende bekymringsmelding. I tillegg ble jeg nysgjerrig på om familieterapeutene med språket begrenset eller åpnet for andre handlingsalternativ.

4.1.2 Barna som har det som om de lever i en krig eller i en fryseboks

Jeg velger nå å gå inn i to utsagn, et fra intervjuet med Anne og et fra intervjuet med Solveig. Jeg ønsker å se nærmere på om det er noen sammenfallende diskursive ressurser som aktualiseres og som kan bidra til å legitimere at det kan sendes bekymringsmelding.

Anne får et spørsmål der intervjuer referer til et uttrykk Anne brukte tidligere i intervjuet:

«Du sa at du 'landet på det i timen'?»

«Ja, jeg landet på en stor bekymring. Men så blir jeg ofte så usikker. Er dette en sak som skal til barnevernet? Det er liksom den paragrafen da, det er liksom den 4-12 paragrafen. Da har vi plikt til å melde. Det er ikke avdekket vold, det er ikke avdekket overgrep, ikke rus. Men jeg har avdekket et barn som har det som det lever i en krig. I mitt hode, så er det en form for omsorgssvikt, i mitt hode.»

Solveig artikulerte seg slik, etter et spørsmål om hun tok avgjørelsen om å sende bekymringsmelding alene:

«Jeg føler meg veldig trygg. Jeg kan godt, kanskje i ettertid tenke at jeg ikke burde meldt. Men det er bare kjempefint eventuelt – om det viser seg at det var helt unødvendig, for nå ordnet de opp, de trengte gjerne det sparket bak... Men når jeg sitter med en bekymring for hvordan et barn har det mellom to foreldre som liksom ikke virker som det blir noe bra, og dette barnet skal være i den der fryseboksen mellom to foreldre. De samarbeider ikke, de kunne ikke møtes, ikke se hverandre utenom her, for da var hun liksom så veldig redd for han plutselig. Da står jeg for den til Dovre faller.»

Anne og Solveig viser at de er opptatt av den betydning en konflikt kan ha i et barns liv. Det kan være at de psykologiske konsekvensene for barnet Anne forteller om, vil likne på de som barn opplever etter krig. Man kan også tenke seg at for en del barn som vokser opp med foreldre som er i konflikt, så vil de nikke gjenkjennende til at «fryseboksen» er et passende bilde på oppveksten.

Anne beskriver konflikten barnet lever i ved hjelp av ordet «krig», og Solveig bruker «fryseboks». Følgelig er virkelighetene til barna ulike, og det ligger ikke til studiens formål å utbrodere eller sammenlikne disse forholdene. Det jeg er nysgjerrig på, er hvordan disse utsagnene kan bidra til å legitimere at Anne og Solveig kan sende bekymringsmelding.

I begge utsagn leser jeg at det formidles noe om en uklarhet hvorvidt bekymringsmelding skulle sende. Anne bruker «usikker» og Solveig sier at hun i ettertid kan tenke at hun ikke burde meldt. Samtidig avslutter begge med det jeg forstår er et fravær av usikkerhet, det synes ikke å være særlig plass for ambivalens en gang, omkring at de ville melde, det var riktig. Jeg ønsker å finne mer ut av hvordan slik endring skjer.

Intervjusammenhengen utsagnene er del av, dreier seg om høykonflikt. «Krig» og «fryseboks» er begreper Anne og Solveig bruker, som bidrar til å skape en kontekst omkring den hendelsen som er henvist til i intervjuene. Ordene vi bruker, de bidrar til å forstå og fremkalle erfaringer, og erfaringer er de måter vi lever etter den forståelse som blir dannet (Lakoff og Johnson, 2003, s. 8-9).

«Krig» fremkaller assosiasjoner omkring skade, overgrep, redsel og lignende, det er forhold som vi ikke ønsker barn skal leve under. «Fryseboks» er også et ord som fremkaller assosiasjoner om forhold barn ikke skal leve i. Kulde står som en motsetning til den varme kjærligheten, en boks står i i motsetning til åpenhet og utvikling. Som metaforer for konflikt har ordene en retorisk effektivitet, fordi det er ord vi alle skjønner hva handler om, og alle som hører dem deler de samme holdninger omkring at det forhold vi ikke ønsker for barn (Bakken, 2020, s. 31).

Med bruk av ordene konstrueres noen sannheter, sannhetene bidrar til å danne en kontekst omkring og blir samtidig del av hendelsen. Det vi blir vitne til, objektene, er barn som har det som om de er i krig eller som om de skal vokse opp i en fryseboks.

Anne og Solveig har bekymringer for barn. Når man bruker barn, så spilles det på et repertoar der en diskursiv ressurs er at barnet er underlagt de voksnes handlinger og valg (Mæhle, 2000, s. 23). I meklingen holder familieterapeuten, som en voksen, en del i barnets liv. Man stilles i en posisjon der man må svare på om man ivaretar barnets behov. Sannhetene som er konstruert for barna, er at de er i en situasjon som kan se ut til å forbli og der barna ikke kan slippe unna uten skade.

Når barn er i slike situasjoner, hvilke subjektposisjoner og akseptable narrativ for familierapeutene er i ferd med å konstrueres? Jeg leser et utsagn fra Anne slik at at det svarer på dette spørsmålet, når hun forteller om tanker hun hadde etter meklingen:

«I hodet, når jeg gikk gjennom samtalen, så tenkte jeg på hva er det som jeg er bekymret for? Hva er det jeg er redd dette barnet opplevde? Og da fant jeg at for et barn å leve i en sånn krig som jeg oppfattet det var, med foreldre som var veldig fiendtlig innstilt til hverandre, med et barn som... Der ei mor sier at hun opplever barnet holder tilbake masse informasjon, fordi hun tror barnet pålegges det, så tenkte jeg at for et barn på 5 år å leve i en sånn virkelighet, det må være umulig for et barn.»

Å leve i en krig eller i en fryseboks er umulig for et barn, og slike beskrivelser gir tilgang på en effektiv måte å rettfærdiggjøre en handling. Willig (2013, s. 122) referer til dette som en «extreme case formulation», som gir anledning til å bruke verbale redskaper som tillater å fraskrive seg et ansvarsforhold, her kan det for eksempel være å gjøre en nære vurdering av egen ambivalensen omkring vilkårene for meldeplikt er oppfylt. Usikkerheten oppløses i retorikken, ved at man bruker slik kraftige normative metaforer kalles det på handling (Willig, 2013, s. 135).

I tillegg, under disse umulige forhold for barna, blir familierapeutene de eneste som er vitne til omsorgssvikten. Det ser vi om vi vender tilbake til Anne sitt første utsagn, der hun bruker ordet «avdekket». Å avdekke, er noe vi bruker om noe som er tildekket, noe som implisitt ønskes å bli holdt skjult. Solveig, hun er alene om å skape endring, hun forteller at foreldrene med sine handlinger bare vil bidra til at situasjonen fortsetter som nå. Foreldrene klarer ikke å innta barnets perspektiv.

Min refleksjon blir at der skjer en iscenesettelse, der familierapeutene forteller at de er alene om å se at barn lever under forhold som barn ikke skal leve under. I krigen og i en fryseboks er sivilisasjonen er fraværende, for å parafrasere en av Hegels dictum. Med andre ord gjøres tilgjengelig posisjoner der familierapeuten enten kan vise «heltemot» og melde bekymring, eller å være desertøren.

Om vi vender tilbake til Solveig sitt utsagn, så sier hun at hun «står for den til Dovre faller». Til Dovre faller, er et sitat hentet fra Eidsvold-eden, og blir i denne sammenheng et retorisk virkemiddel som spiller på følelser (Bakken, 2020, s. 60). «Til Dovre faller», trekker på

diskursive ressurser som representerer verdier og tradisjoner som vi er stolte av, som forener og som vi står opp for. Med sitatet forberedes en motsigelse, ved at man posisjoneres enten til å være i allianse, og herunder representere de verdier vi er stolte over, eller som en agonist til fellesskapet.

På denne måten aktualiseres narrativet om subjektet, og de handlinger man ønsker å bli bekjent av. Alternativ innsnevres og det konvensjonelle narrativet som tilgjengeliggjøres for Anne og Solveig, og som for så vidt kan forstås som en appell til intervjuer, blir å støtte opp om handlinger som bidrar til å sende bekymringsmelding. Det blir etablert en subjektposisjon der det å melde blir legitimt, og det å stille spørsmål ved slik handling blir å stille seg i en langt mer utsatt posisjon.

Posisjonering er et relasjonelt arrangement, det vil si at samtidig som utsagnene medierer handlingsalternativer og subjektposisjoner familieterapeutene kan innta, skapes samtidig mulige posisjoner til foreldrene å handle ut i fra. Familieterapeutene iscenesetter eller påvirker for ulike muligheter av utfall i sine utsagn (Fossheim, 2022, s. 90). Solveig har allerede fortalt at foreldrene «samarbeider ikke, de kunne ikke møtes, ikke se hverandre utenom her, for da var hun liksom så veldig redd for han plutselig.» Anne beskriver forholdet slik et annet sted i intervjuet:

«Det er en meklings sak med veldig høy grad av konflikt, veldig høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Jeg opplevde en veldig sånn fiendtlighet mellom foreldrene som kom veldig til uttrykk i timene. Jeg landet på å sende en melding fordi det var forferdelig vanskelig, der det kom så mye frem som jeg tenkte at det må noen undersøke nærmere, som jeg ikke klarer i kraft av den stillingen jeg har. Det som var grunnen til at jeg sendte bekymring var at jeg opplevde at det var utrolig lite tillit mellom foreldrene.»

Med de kasus-formuleringer som gis, etableres krigsmetaforens struktur, det gir da tilgang på et språk der partene kan posisjoneres som venn eller fiende (Lakoff og Johnson, 2003, s. 11-12). Anne sier at hun «opplevde fiendtlighet», mens Solveig i sitt utsagn forteller om foreldre som ikke samarbeider, ikke kan se hverandre og der en av dem er redd den andre. Ved å posisjonere noen som fiender seg imellom, trekker vi på diskursive ressurser om noen

som betrakter hverandre som fundamentalt annerledes og der det kan kjempes med alle tilgjengelige midler (Iversen, 2014, s. 75).

Men i sammenheng, der det skal gjennomføres mekling, så gjør det vanskelig å begrunne mekling som intervensjon, om vi med mekling forutsetter en erkjennelse av avhengighet mellom foreldrene, og samtidig posisjonerer foreldrene som fiender. Iversen (2014, s. 75) viser til at situasjoner der partene posisjonerer som fiender gir utfordringer med hensyn til å intervenere med en meklingstilnærming. Partene har ikke tillit til hverandre, slik at å finne løsninger i fellesskap blir vanskelig, fordi konflikten kan eskalere. Som fiender, kan partene bare vinne eller tape overfor hverandre. Å mekle posisjonert som fiender, innebærer en stor risiko, fordi tilgang på posisjoner er at om den ene vinner frem, så blir den andre tapende part. Å være den tapende part kan oppleves som skamfullt og en ekskludering fra å kunne bli anerkjent. Å etablere forutsetninger for dialog blir utfordrende, fordi med fravær av anerkjennelse og likeverd, så vil deler av samtalen i meklingen raskt kunne oppleves som krenkelse for en utrygg part.

Med ovenstående har jeg vist hvordan «krig» og «fryseboks» kan være eksempler på metaforer for høykonflikt som kan bidra til å legitimere at familieterapeuten kan sende bekymringsmelding til barneverntjenesten. Metaforene kan på den ene siden være et retorisk virkemiddel til å synliggjøre et ansvar familieterapeuten har, og som viser hvor nødvendig det er å handle for å skape endring, ved å ordlegge mulige konsekvenser for et barn som lever i høykonflikt. Samtidig kan metaforene bidra til å konstruere en virkelighet med et begrenset handlingsrom for videre mekling. Dette er begrunnet ved at de subjektposisjoner som konstrueres tilordnes få handlingsalternativer som kan være bidrag til de involverte for å finne enighet i mekling. Scenen tømmes for muligheter, og det som gjenstår som akseptabelt for familieterapeuten som et konvensjonelt narrativ, er å følge plikten til å sende en bekymringsmelding til barneverntjenesten.

4.1.3 ... hvis det blir klima for det.

I intervjuet beskriver Anne konflikten på flere måter enn å bare bruke metaforen krig.

Dermed skaper Anne flere muligheter:

«Men jeg brukte resten av timen til å prøve å se om foreldrene kunne gå inn i noe prosess, for å prøve å motivere de til å si ja til noe jeg tror på. Det var ingenting å mekle om, men vi kan gå inn i en prosess og gå tilbake til meklingstemaene etter hvert, når det er klima for det, hvis det blir klima for det. Jeg brukte nok mye tid på å selge en prosess som jeg ikke klarte å selge. Fordi de gav ikke noe rom for mekling om tema. Og det var i løpet av den, mens jeg holdt på med det at bekymringen økte på, ikke sant. Fordi det ble så tydelig hvor hardt dette klima var.»

Klima som metafor skaper en annen struktur, det tillater en annen systematikk i tilnærmingen til konflikt enn krig (Lakoff og Johnson, 2003, s. 10). Retorisk er «klima» et effektivt begrep, som gir en tilstrekkelig omforent forståelse, og begrepet angir et forhold eller et sted som vi sammen ønsker å ivareta (Bakken, 2020, s. 30-31).

Med «klima» kan konflikt tilnærmes som det Lakoff og Johnson (2003, s. 31) kaller en beholdermetafor, et sted der familieterapeuten er sammen med foreldrene. Metaforen gir rom for en konstruksjon av sammenhenger og tilgang på andre ord og uttrykk enn for eksempel «krig». Familieterapeuten kan dermed «prøve å motivere», hun kan bruke «vi» i det hun antakelig gjengir noe hun sa til foreldrene og skisserte «en prosess». Vi ser at å bruke «klima» til å beskrive konflikten, skaper muligheter ved at det er et sted man er i fellesskap. En slik forståelse kan romme at partene forsyner konflikten med ulike bidrag, til ulike tider. Konflikten får variere i innhold, intensitet og omfang, alle kjenner på konsekvensen, men bidragene kan allikevel være forskjellige (Iversen, 2014, s. 12-21). Metaforen kan bidra til å skape forståelse omkring at sammenhenger er mer komplekse enn årsak – virkning, og at situasjonen er tilkommet uten at man har ønsket det, eller for den sak at det kan forventes for bare en part å ta alt av ansvar for hvordan den utvikler seg (Iversen, 2014, s. 12-21). Det vil si at det kan være en part som bidrar mest, men ingen kan forholde seg passiv, begge må iverksette tiltak for at ikke klima skal ødelegge for begge.

Tross potensialet i metaforen, ble ikke den prosessen familieterapeuten ønsket å etablere realisert. Anne forteller at hun brukte mye tid, men fikk ikke solgt prosessen. I utsagnet

endrer bruken av pronomen seg, det skjer et skifte der foreldrene blir til et «de» som ikke gir «rom for noe mekling». Det blir et signal om at fellesskapet mellom familieterapeuten og foreldrene begynner å opphøre. Familieterapeutens selvverd kan ikke fortsette å avhenge av deltakelse i en gruppe med foreldrene, hun vil billedlig talt ut av rommet (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 111). Når dette rommet ikke gav plass for mekling som er til barnets beste, så tok bekymringen den plassen ved at den «økte på». Familieterapeuten henter diskursive ressurser til narrativet ved å vise til at «det ble så tydelig hvor hardt dette klima var», og implisitt kan hun dermed ikke forlate et barn i det rommet som hun selv ikke lenger vil være i. Slik kan det i denne prosessen legitimeres, forklares og rettfærdiggjøres, for å melde bekymring (Berger og Luckmann, 2000, s. 103).

4.1.4 Det er jo en sentrifuge

Frida snakker om konflikten på flere måter i intervjuet, blant annet slik:

«Fordi jeg tenker, at det har vi erfart begge, at når vi har vært inni en sånn konflikt, så er det vanvittige krefter. Du blir sugd inn og hengende fast i det. Det er jo en sentrifuge.»

Å beskrive konflikten som en «sentrifuge» som man blir «sugd inn og hengende fast i», er billedlige uttrykk som antakelig er gjenkjennelig og skaper troverdighet, og som har en viss appell hos barn, foreldre og andre som er involvert i en konflikt (Bakken, 2020, s. 37 og 50, Gulbrandsen og Tjersland, 2013, Jevne og Ulvik, 2012). Metaforen bidrar til å forstå, skape gjenkjennelse omkring samtalens dynamikk, og hvordan relasjonelle forhold kan utvikles og brått endres. Jeg ser for meg å kunne beskrive egen praksis med bruk av begrepet.

Vi bruker en metafor for å skape mening om en ting ut ifra noe annet (Lakoff og Johnson, 2003, s. 9). Metaforen får en refererende funksjon, det vil si at man kan henviser til at den gjør slik og sånn. Konflikten, slik den konstrueres, blir tilordnet slike «vanvittige krefter».

Med «sentrifugen» struktureres konflikt som en entitet, en tingliggjøring og noe som «er» (Lakoff og Johnson, 2003, s. 27-31). Berger og Luckmann (2000) kaller det for reifisering: «[...] å oppfatte menneskelige fenomener som om de var ting [...] å oppfatte produktene av menneskelig aktivitet som om de var noe annet enn menneskelige produkter [...]» (s. 100).

Metaforen er gjenkjennelig og blir enkel å tre inn i, men hvor kan man tre ut av? Hvilke følgeførelser kan bruken av metaforen skape? Metaforen har kvaliteter som likner på de som er beskrevet tidligere, med hensyn til at det er en «extreme case formulation» (Willig, 2013, s. 122), samtidig med den forskjell at her skapes en posisjon der det er legitimt å si at man blir fratatt kontroll. Ansvarsforhold forskyves, fordi her er det ikke lenger familieterapeuten som har kontroll, konflikten blir skapt til å være noe som eksisterer uavhengig av den som betrakter. Der skjer en reifisering, konflikten blir gitt en form som kan overskygge for at konflikten er sosialt konstruert, at den er et menneskelig produkt (Berger og Luckmann, 2000, s. 76).

For foreldre kan sentrifuge - metaforen gjøre det utfordrende å skape motivasjon til å arbeide med konflikten, ved at den blir for mektig. Man kan implisitt gi tillatelse til en måte å opptre på i samspillet som er uheldig for videre interaksjon, fordi som for familieterapeuten, så posisjoneres foreldrene ut av et ansvarsforhold.

Jeg tenker at «sentrifugen» bidrar til å synliggjøre og sette ord på at i noen sammenhenger så er situasjon så kompleks, at det må forutsettes at avgjørelser tas basert på refleksjon i situasjon og ikke predikasjon (Thomassen, 2006, s. 25-39). Det vil si at avgjørelsens kvaliteter må prøves mot situasjon den ble tatt i, ikke i utfall av hvordan barneverntjenesten vurderer et innhold i en bekymringsmelding. Det blir igjen et spørsmål omkring risiko.

Familieterapeutens risiko er liten, om det skulle vise seg at meldingen henlegges. Risiko for et barn i konflikt er høy dersom en melding ikke blir sendt.

4.1.5 En veldig låst situasjon

Siri artikulere konflikten litt annerledes, det vil si uten bruk av billedlige uttrykk slik Anne, Frida og Solveig har gjort. Siri bruker en mer dagligdags metafor:

«Det var en ekstrem ulik tanke knyttet til selve ordningen. Så det var en veldig låst situasjon rundt det. Og begge hadde veldig lite tillit til hverandre som foreldre til å egentlig kunne ta vare på barnet.»

Siri bruker «låst» om den situasjon som er oppstått. «Låst» er en metafor, et begrep for å beskrive noe annet (Lakoff og Johnson, 2003, s. 9). At en «situasjon er låst» er et idiom, en språklig vending man ofte benytter i hverdagslivet. Risikoen er at gjennom språket

kategoriseres konflikten som en «låst situasjon», og med dette kan man overskygge at foreldrene står i et fellesskap om en uenighet med sin motpart (Burgess, 2002, s. 215, Iversen, 2014, s. 12). Vi skjønner eller skaper en forståelse for at når en «situasjon er låst», så foregår der hendelser som blir gjentatt eller at det ikke er noe bevegelse: det er ingen variasjon eller anledninger til å tilføre den forskjell som utgjør en forskjell. Dette er ikke noe man får gjort noe med. I utsagnet finner vi verbet å være, i preteritum: var, og man kan forledes til å tro at situasjonen har vært låst i all tid og sammenheng.

Hvilke posisjoner kan inntas, når konflikten blir konstruert slik? Mangel på bevegelse, påkaller assosiasjoner som: mangel på liv, ingen endring og det fattigslige. I egen tanke kommer ord som «saltstøtter» og «valknute», den forbannelse man før tenkte de norrøne guder hadde gitt, når man opplevde å bli fastholdt og innesperret i noe som var vondt og vanskelig. Kvinnen som ble til saltstøtte, er i Bibelen omtalt som Lots hustru, hun er gjort fremmed og ikke verdt et navn. Utsagnet har retorisk effekt. Siri konstruerer konflikten slik at den skaper et moralsk imperativ. For familierapeuten ligger anerkjennelsen i et narrativ der hun handler ved å melde, i motsetning til å bare være en tilskuer.

Siri setter selv ord på hvordan det oppleves et annet sted i intervjuet:

«Så det er nok noe med det, den avmaktsfølelsen av at du ikke kan bevege deg lenger, du kan ikke bevege foreldre, du kan ikke bevege deg selv fritt som mekler, fordi at disse tingene som komme, som blir lagt frem – er av en slik karakter at, du kan ikke feie til sides. Du er nødt til å ta det på en eller annen måte, og du prøver en stund, men så hører du dette her, det lar seg ikke puffe vekk altså.»

I denne beskrivelsen av konflikten viser Siri til de ulike interesser partene har omkring materialisering av en løsning, og hvordan det relasjonelle forholdet mellom dem utvikler seg med hensyn til at «begge hadde veldig lite tillit til hverandre». Tillit er forøvrig et begrep som flere av informantene bruker. I konstruksjonen av konflikten bruker Siri det jeg forstår som «doble beskrivelser» av konflikten, ved at hun setter ord på konflikten ut fra ulike perspektiv (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 107). Siri setter ord på konflikten kompleksitet (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 108).

Med doble beskrivelser utvider mulighetene for posisjonering seg. Siri sitt utsagn minner om at menneskets erkjennelse er en enhet av sansning, tenkning og forståelse, noe som skaper flere mulig innfallsvinkler (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 108). Partene kommer til mekling fordi de har ulike interesser, og samtidig har de noe sammen som de ikke har klart å løse; det avspeiles i det relasjonelle forholdet mellom dem (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 198-225, Nordhelle, 2016).

Siri beskriver i utsagnet konflikten ut fra en forskjellighet hos foreldrene: de har ulike interesser og meninger omkring «selve ordningen» og hverandre som foreldre. Siri skaper med doble beskrivelser en mulighet til en posisjonering der ingen behøver å ta ansvar for konfliktens oppstandelse, og partene kan ta ansvar for å komme til enighet, uten at måtte erkjenne at et ansvar for å komme til enighet, innebærer å påta seg skyld for konflikten. Konflikten blir en mellomting mellom interessen og perspektivene til den ene og den andre (Burgess, 2002, s. 216). Dermed kan dannes en substans, foreldrenes diskursive posisjoner kan begynne å overlape hverandre, man får en forskyvning fra konflikt og fiendtlighet, til at man har eksternalisert et felles problem.

Dette skaper muligheter for at partenes kan følelser valideres i rommet uten å påføre den andre part skyld, fordi begrunnelsen er at konflikten er det som skaper utrygghet og sinne. Den tillit man behøver for å kunne føre den dialog man ønsker, kan gjødsles frem. Virkeligheten relativiseres ikke, det behøves å skape en felles sannhet nok, til at man kan gå videre (Fossheim, 2022, s. 91-93). Doble beskrivelser av konflikt gir mulighet for flere subjektposisjoner, det skaper et større meklingsrom.

4.1.6 Annen forskning

Heggdalsvik (2020, s. 91-92) viser til at tilbøyeligheten til å melde bekymring varierer, og at det kan skyldes en opplevelse av at høykonflikt kan være vanskelig å vurdere. Jeg mener at resultatene over kan være et supplement til den drøfting Heggdalsvik (2020) foretar. Jeg begrunner dette med at resultatene viser at familieterapeutene bruker ulikt språk og trekker på ulike diskursive ressurser i sin forståelse av høykonflikt, det kan være at tross like vignetter så vil familieterapeutenes unike subjektive erfaringer bidra til ulike

legitimeringsprosesser og dermed kan utfall av vurderinger omkring samme vignett bli forskjellige.

Bertelsen finner at foreldrene opplever at de profesjonelle i samtaler beskylder dem for å ikke klare å innta barnas perspektiv og at konflikten er et uttrykk for omsorgssvikt (Bertelsen, 2021, s. 13). Resultatene over viser hvordan familieterapeutene bruker såkalte «extreme case formulation» (Willig, 2013, s. 122), noe som kan skape posisjoner der foreldre opplever de blir tillagt å bidra til at barnet deres befinner seg i en uoversiktlig og låst situasjon, som om barnet er i en krig eller skal leve livet i en fryseboks. Det kan oppleves som nettopp det Bertelsen (2021, s. 13) beskriver som at familieterapeuten fjerner seg fra det han kaller en klinisk tilnærming, der foreldre blir møtt basert på sine unike erfaringer, til at foreldrene opplever å bli møtt basert på en kategorisk forståelse av høykonflikt-begrepet. Dermed opplever foreldrene å bli tillagt egenskaper eller intensjoner som de ikke gjenkjenner som sine egne, med hensyn til hvilket foreldreskap de ønsker å utøve.

4.2 Bruk av diskursive ressurser om verdier som nøytralitet, autonomi, konfidensialitet og rettferdighet i meklings situasjonen

I mekling på et familievernkontor synliggjøres det postmoderne samfunns mangfoldige, fragmenterte og paradoksale forventninger til et individ og til et foreldreskap (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 24 og 52). Ved at man foretar mekling, så anerkjennes at uenigheten omkring hvordan foreldreskap og familieliv skal løses, er en konflikt som er legitim for mekling som en intervensjon. Da aktualiseres betydningen av visse verdier, normer og lover som gjelder i en slik sammenheng (Nordhelle, 2006, Berger og Luckmann, 2000).

For å se nærmere på dette spørsmålet, vil jeg ta utgangspunkt i de verdier som jeg tidligere i oppgaven har presentert som sentrale verdier i mekling: nøytralitet, autonomi, konfidensialitet og rettferdighet. Hensikten er å undersøke om familieterapeutene trekker på diskursive ressurser fra disse verdier, for å legitimere at det kan sendes bekymringsmelding (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 299).

Verdier er uttrykk for strukturer, i form av et begrepsinnhold vi vil leve etter. Verdier har en metaforisk essens, verdier bidrar til å skape forståelse for en situasjon delvis ut i fra den tilstand som begrepsinnholdet i verdien angir (Lakoff og Johnson, 2003, s. 9 og s. 57).

4.2.1 Å melde for å ivareta meklingen

Siri setter ord på en situasjon der ønsket er et utfall som gjør at hun kan fortsette å mekle, og der hun samtidig konkluderer med at hun vil sende en bekymringsmelding.

«Jeg ville få det litt... For å så det sånn, det tror jeg måtte gjelde litt i denne saken og litt i andre. Jeg vil i utgangspunktet ikke avslutte meklingen. Det er en tanke i meg at dette er så forstyrrende, dette vanskeliggjør det, fordi jeg tenker i mekling så har begge foreldrene rett til å kunne klare å finne en løsning, og det er det jeg som mekler som skal hjelpe dem med. Men jeg kan ikke hjelpe dem, om jeg blir så opphengt i andre ting som kommer på bordet. Det må plasseres der det skal plasseres.»

Siri er ikke alene blant informantene med sitt ønske og mål om å fortsette mekling etter at hun har sendt bekymringsmelding. Det å ville sende bekymringsmelding forstår jeg handler om en posisjonering, det å sende bekymringsmelding blir et mulig handlingsalternativ for å ivareta verdier slik at meklingen kan fortsette.

I lesning av Siri sitt utsagn, så finner jeg en refleksjon over at det er en sammensatt situasjon. Det fremkommer noen opplysninger, «ting» som «er så forstyrrende», at det kan føre til at hun må avbryte meklingsprosessen. Siri har flere mulige posisjoner hun kan innta.

Siri finner at ved å avbryte, så fratras foreldrene sin «rett til å klare å finne en løsning». Dette forstår jeg som at det Siri peker på, er at foreldrenes autonomi trues. Samtidig trues barnets muligheter, fordi utgangspunktet er at enighet i mekling er til barnets beste.

Videre i situasjonen beskriver Siri at hun blir «så opphengt». Dette forstår jeg som Siri sin refleksjon over at muligheten til å være nøytral i meklingsprosessen blir marginalisert. Den forståelsen mener jeg ytterligere kan begrunnes, fordi Siri forteller annet sted i intervjuet:

«Han gjør meg ufri, i den form at jeg føler at jeg ikke har den bevegelsesmuligheten som mekler lenger. Det blir stramt inn i forhold til gjensidig, kanskje mistillit, eller bekymring, eller sånne ting som foreldrene legger på bordet. Det rommet som skal handle om at de skal bevege seg fritt inn mot noe som en klart kan se er en god løsning for de, ikke minst for barnet, det snevres seg ekstremt inn. Når det blir så snevert, så vil min rolle som mekler bli ganske umulig tenker jeg.»

Siri legitimerer her at hun vil melde sin bekymring, delvis med at hun vil ivareta foreldrenes autonomi og egen nøytralitet.

Anne fremstår med en liknende konklusjon:

«De refererte til hva barnet sa og fortalte, men ingen av de bekreftet at noe av det stemte. Alt ble avkreftet hele tiden, og jeg kunne ikke vite hva som var tilfellet her. Det har jeg ikke mulighet for. Så jeg tenkte dette må vi få undersøkt.»

Anne beskriver at foreldrene «refererte til hva barnet sa», og siden hun ikke kunne «vite hva som var tilfellet her», noe som hun i kraft av rollen «ikke har mulighet for», måtte det bli undersøkt. Nøytraliteten i meklingen blir ikke lenger like utfordret, om andre kan påta seg å undersøke, noe som førte til at meklingsprosessen kan fortsette.

I utsagnene trekker Anne og Siri på diskursive ressurser som bidrar til å skape forståelse for at familieterapeutene med sine handlinger opprettholder ønskelige tilstander. De kan la meklingsprosessen fortsette og blant annet ivareta verdien om nøytralitet. Det skapes tilgang på noen konvensjonelle narrativ som omhandler at familieterapeutene ivaretar ønskede verdier, ved å melde.

4.2.2 Å melde for å støtte partene i en videre prosess

Siri begrunner ytterligere i intervjuet, hva som er hensikten med bekymringsmeldingen:

«For da blir en ikke bundet opp i dette, dette er det andre som må ta seg av. Men også med tanken på at barneverntjenesten kommer, så kan de være til støtte til foreldrene til å finne gode nok løsninger som igjen kan gjøre at i meklingsrommet kan landes noe som begge parter kan kjenne trygt.»

Siri vil opplyse fakta i saken, hun posisjonerer seg slik at hun med sine handlinger bidrar til å redusere et usikkerhetsmoment i mekling og styrke partenes autonomi (Nordhelle, 2006, s. 59). Med retorikken viser hun en forberedelse på å bli motsagt, fordi hun begrunner med at det hun gjør, er å bidra til å gjøre rommet tryggere. Å utfordre at Siri vil melde, gjør at man kan havne i en posisjon der det blir stilt spørsmålstegn ved om man ikke vil bidra til den trygghet som Siri ønsker å skape.

Siri referer også i intervjuet til hvordan hun begrunnet overfor foreldrene:

«.... Har jeg her som mekler ikke mulighet til å finne ut, og jeg har ingen grunn til å verken mistro eller stille spørsmålstegn ved det som dere sier, men jeg har ikke mulighet til å sjekke ut i forhold til det.»

Her trekker Siri på diskursive ressurser om nøytralitet, ved at hun henvender seg til hva «dere sier», så stiller hun seg imellom. Utsagnet som en helhet, opplever jeg bygger opp om at hun stoler på foreldrene.

Siri presenterer et konvensjonelt narrativ, der hun med sine handlinger skaper trygghet, styrker partenes autonomi, ivaretar opplevelse av respekt og meklers nøytralitet.

4.2.3 Å melde, fordi noen ikke vil mekle

Mekling som fenomen er en institusjon i samfunnet. Som et bidrag til å løse noen sosiale prosesser er denne konfliktløsningsmodellen i bruk og ved lov tillagt familievernnet (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 120-126, Nordhelle, 2006). Med institusjonalisering følger også «[...] en utvikling av spesifikke mekanismer for sosial kontroll» (Berger og Luckmann, 2000, s. 77). Hvordan ivaretas verdier i mekling under slike forutsetninger?

Anne forteller her noe om hvordan det påvirket henne, når foreldrene ikke lenger ønsket å møte til mekling:

«Så var barnet veldig mye vitne til krigen da, i overleveringene. Så det var liksom flere moment i saken som gjorde at jeg totalt sett valgte å... Tror det så vippet det mest av alt, var at de faktisk ikke ønsket å jobbe med det.»

Anne beskriver fra en posisjon der hun ser et barn som ved overleveringene er vitne til krig, og der det er «flere moment i saken som» gjør henne bekymret, og det som var viktigst, som «vippet det mest av alt» var at «de faktisk ikke ønsket å jobbe med det».

Anne bruker retoriske virkemidler, der hun fremkaller medfølelse omkring et barn som er vitne til krig (Bakken, 2020, s. 63). I neste setning gjør hun en forsiktig og kompetent

oppsummering av at andre bekymringsfulle forhold i tillegg er tilstede, et retorisk virkemiddel som bidrar til å gjøre argumentene troverdige (Bakken, 2020, s. 50). Jeg forstår det slik at Anne trekker på diskursive ressurser om autonomi, selvbestemmelse. Anne setter noen grenser for autonomiens gyldighet, og her peker hun ut over på samfunnets øvrige normer, de som begrunner institusjonen.

Med verdiene følger noen normer, og konsekvenser om de brytes (Berger og Luckmann, 2000, s. 124-134). Et konvensjonelt narrativ blir for Anne å melde bekymring, fordi det må være en hensikt med mekling, utover å tilby et sted å forhandle, det følger konsekvens for de foreldre som ikke vil endre på en situasjon der et barn har de opplevelser som er som om det er en krig.

Solveig artikulere noe forskjellig:

«Det gjør noe med foreldrene som kommer her, og der jeg som utenforstående sier at dette her er virkelig ikke bra. Og setter lys på det sånn nøytralt på en måte, altså nøytralt i forhold til hva de krangler om, liksom uansett at nå har dere holdt på med dette så lenge og det er så sterkt at dette må jeg si fra om til barnevernet.»

Solveig overbeviser med bruk av retorikk, der hun setter i spill sin troverdighet, når hun deler vurderingen av «at dette her er virkelig ikke bra» (Bakken, 2020, s. 50). Hun bruker et betydningsfullt begrep: nøytralt. Begrepet skaper inntrykk av kompetanse, samtidig som hun bruker begrepet i en dagligdags stilform som synliggjør en velvilje (Bakken, 2020, s. 50).

Konklusjonen om dette at er så «sterkt» at hun må «si fra om til barnevernet», fremstår da sannsynlig og som noe man kan akseptere (Bakken, 2020, s. 69).

Solveig trekker på diskursive ressurser om nøytralitet som omhandler forholdet til partene. Samtidig er hun ansvarlig i forhold til å ivareta en prosess, der kan hun ikke akseptere at partene fortsetter uten å finne en løsning. Solveig skaper mulige akseptable posisjoner for både foreldre og seg selv, samtidig som hun lukker mulige alternativ.

4.2.4 Å melde for å ivareta rettferdighet

Skal mekling opprettholde oppslutning som en samfunnsinstitusjon, vil jeg anta den må oppfattes som rettferdig utover i samfunnet som skal oppebære den. Skal partene i en konflikt slutte opp om mekling som en måte å finne enighet på, så behøver de å erfare at meklingen oppleves rettferdig, og mekler har i prosessen et ansvar for et det eksisterer en viss maktbalanse (Kjelland-Mørdre et al., 2020, s. 339, Nordhelle, 2006, s. 44-45, Nordhelle, 2007, s. 68-69).

Jeg velger her å trekke frem noen utsagn fra Solveig, som forteller en historie:

«Men det var sånn min erfaring, at når barn er små, så tilhører de liksom kvinnen, og det varer ofte litt lenge. Så jeg må bare innrømme at i denne saken så følte jeg far ble veldig sånn tapende part.»

«Han fikk jo tillit til meg, fordi at jeg var da ganske tydelig overfor henne, at dette – du kan ikke beholde, holde på dette barnet, ikke vise noen bevegelse.»

«Sant å si, da ble jeg opprørt etter hvert, så dette går jo liksom ikke [Solveig referer til samværsordningen] og jeg synes det er for dårlig. Da synes jo selvfølgelig mor at jeg ble ganske dum, og far synes ikke jeg var dum – selvfølgelig. Og det er jo ofte dilemma, hvor du skal følge, vise at du egentlig ivaretar begge, men jeg er jo barnets advokat på en måte.»

«Jeg ville meldt, om jeg sitter med tilsvarende bekymringer en gang til. For viss det betyr, at det medfører at noen får noe hjelp eller puff, dytt, til å gjøre noe med ubalansen som jeg av og til opplever det blir, så er det jo bra.»

Solveig reflekterer først over betydning det har, når diskurser om at barn som små har det best hos mor, blir dominerende i mekling. Solveig forteller, gjennom de utsagn jeg har valgt, en historie om hvordan hun har posisjonert seg i forhold til en oppstått maktubalanse som hun vurderer utfordrer verdien om rettferdighet i mekling.

Historien viser at Solveig har en retorisk tilnærming der hun er åpen om hvordan hun søker å gjenopprette en maktbalanse. Solveig kan med sin åpenhet bidra til å redusere usikkerhet partene kan ha omkring de blir observert og vurdert uten å selv være klar over det.

Solveig reflekterer med et enkelt og tilgjengelig språk omkring kompliserte tema, således fremstår hun som kompetent og troverdig (Bakken, 2020, s. 50). Hun styrker troverdigheten ved å vise velvilje overfor begge parter, herunder overfor mor ved å utvise forståelse og ved å sette ord på bakgrunnen for sine handlinger, der Solveig viser til den rollen hun har overfor barnet (Mæhle, 2000).

I historien har jeg trukket frem utsagn som viser at Solveig er konsistent, og der hun gjennom å fortsette å bruke det dagligdagse språket, henter sine diskursive ressurser omkring rettferdighet, i en kultur som forteller at vi ønsker rettferdighet skal kjennetegne meklingen (Bakken, 2020, s. 70).

Solveig skaper et narrativ som bringer mening til og en organisering omkring at hun vil melde, og der hun plasserer handlingen innenfor en kulturell kontekst hun har skapt som gjør den legitim for henne.

4.2.5 Å melde som ivaretagelse av konfidensialitet

Å uttrykke verdier, handler om å skape forutsigbare og trygge rammer for en aktivitet. I møte med en offentlig institusjon skal man kunne forvente at medarbeider utviser etterrettelighet, ved at medarbeidere følger ulike styringsdokumenter som for eksempel, lover, forskrifter og rundskriv. I mekling som forutsetter konfidensialitet, det vil si at det som skjer i rommet bevares i fortrolighet, gjelder fortsatt en forventning om etterrettelighet. Konfidensialitet blir, som nevnt i kapittel 2, en instrumentell og juridisk verdi, som kan brukes til å begrunne at familieterapeutene kan sende melding. Frida artikulerte det slik, når hun ble spurt om når hun bestemte seg for å sende meldingen:

*«Ja, jeg tror jeg bestemte at jeg ville melde bekymring når jeg hørte lydklippene [en part avspilte lydklipp, der man kunne høre den andre part utøvde vold mot barn].
Altså umiddelbart så kjenner du på en sterk intuisjon da, eller du kjenner på at her er det alvorlig svikt og sannsynligvis pågående svikt hver dag.»*

Et annet sted i intervjuet fortalte hun:

«Etter at parten gikk ut, så snakket vi [der var en kollega til stede i meklingen] om hva vi opplevde, hva vi hørte, opplevelsen vår i det. Hvor ubehagelig det var å høre på, det

som foregikk på lydbåndet. Og vi tenkte at barna er utsatt for svikt og har vært det over lang tid. Så det var egentlig å snakke gjennom det – og vilkårene da, for å melde bekymring.»

I det første utsagnet viser Frida til et lydklipp, der hun kunne høre det ble utøvd vold. Deretter kjente hun umiddelbart kjente på en sterk intuisjon om at her var det en «pågående svikt hver dag». Frida bruker ulike retoriske virkemidler. Hun har en retorisk appell i form av at hun viser til saksinnhold, en logisk argumentasjon i en fornuftig prosess (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 405). Deretter utfordrer hun intervjuerens tillit til henne, ved å henvise til sin «intuisjon», et moment jeg vender tilbake til i kapittel 4.3.1. Deretter appellerer Frida til følelsene, der hun to ganger gjentok at det oppleves «svikt» og det «hver dag». Narrativet tømmes for alternative posisjoner for å gjøre noe annet riktig, enn det å melde til barneverntjenesten. Her må konfidensialitet forvaltes i henhold til den rollen familieterapeuten har til å melde, begrunnet i meldeplikt.

Siri uttrykker seg noe annerledes enn Frida. Siri forteller:

«At med tanken på hva som skjer, dersom de ikke klarer å etablere noe, dersom det ikke er noe grunnlag for oss som mekler til å kunne klare å lande noe, og samtidig vi får høre om det vi hørte i første samtalen, hva kan vi gjøre da?»

Siri bruker to påfølgende nektelser, såkalte negasjoner: «ikke klarer å etablere...» og «ikke er noe grunnlag...» og deretter henviser Siri til det «det vi hørte i første samtalen» (som er noen bekymringsfulle forhold omkring barnet), før hun avslutter med det jeg forstår er et retorisk spørsmål: «hva kan vi gjøre da» Disse retoriske virkemidler er en appell til følelsene, hun vekker medlidenhet for barna (Bakken, 2020, s. 63, Jensen og Ulleberg, 2019, s. 404). Siri finner legitimitet for å melde ved å henvise til at å melde er det riktige alternativ som gjenstår, dersom man har medlidenhet for barna.

Anne artikulere seg slik:

«Kan det være vold her, kan det være psykisk mot barnet her, kan det være et barn som sitter med mange hemmeligheter, slik som mor påstår, men far avkrefter. Altså, så lenge foreldrene har så sprikende opplevelser av den samme virkeligheten, så er det helt umulig for oss å vite.»

Anne bruker retoriske virkemidler i form av gjentakelse som bidrar til å skape uro omkring barnets situasjon: «kan det være vold...», «kan det være psykisk...», «kan det være...». Hun skaper et følelsesmessig engasjement omkring en mulig uutholdelig situasjon for et barn (Bakken, 2020, s. 61). Foreldrene stilles opp mot hverandre, slik at man posisjoneres til at det blir vanskelig å finne argumenter som vil virke til deres felles sak, at de kan komme til å si noe en kan ha tillit til som bidrar til å skape trygghet for at barnet har det bra. Deretter foretar Anne en vurdering: «så lenge foreldrene har så sprikende opplevelser...», som vanskelig kan utfordres om man ikke begynner å stille spørsmål ved hennes kompetanse på området og hennes velvilje (Bakken, 2020, s. 50).

Siri og Anne gjør som Frida, de tømmer narrativet for alternative aksepterte posisjoner til å sende bekymringsmelding. Man kan ikke ta ansvar for alternativet med å la være å melde (Willig, 2013, s. 122).

4.3 Bruke av diskursive ressurser om autentisitet

Under analyseprosessen utviklet forskningsspørsmålet seg om familieterapeuten bruker diskursive ressurser om autentisitet til å legitimere for at hun vil melde bekymring. I analyseprosessen vokste frem en kategori av utsagn, med det fellestrekk at metaforene bokstavelig talt refererte til kroppsdelene som hjerte og hode eller sanseliggjøring som at informanten «kjente på». Jeg ble nysgjerrig på hva denne kategorisering kan omhandle, hvilke diskursive ressurser familieterapeutene trekker på i sin artikulering. Som en del av arbeidet med å utvikle forskningsspørsmål for å tilnærme meg kategorien, fant jeg at begrepene autentisitet og intimitet kunne bidra til en forståelse. Jeg har redegjort for begrepene i kapittel 2.

4.3.1 En sterk intuisjon

Jeg vil her vende tilbake til et utsagn fra Frida, som jeg har analysert og drøftet tidligere. Jeg fant utsagnet fra Frida vanskelig å kategorisere, og kom frem til at fordi utsagnet er utfordrende å kategorisere kan det i seg selv kan være viktig informasjon. Dermed kan det være nyttig å tilnærme seg fra flere perspektiv.

*«Ja, jeg tror jeg bestemte at jeg ville melde bekymring når jeg hørte lydklippene [en part avspilte lydklipp, der man kunne høre den andre part utøvde vold mot barn].
Altså umiddelbart så kjenner du på en sterk intuisjon da, eller du kjenner på at her er det alvorlig svikt og sannsynligvis pågående svikt hver dag.»*

Utsagnet kommer i en samtale, en sammenheng, der det snakkes om barn som blir utsatt for vold. Her, gjentar Frida svikt, og den er både alvorlig og pågående hver dag. At saken omhandler barn, gjør oppmerksomheten eller gjentakelsen ved å benevne den pågående svikten at det skapes appell, det er ikke vanskelig å overbevises om at her må det skje handling (Bakken, 2020, s. 77-78).

Samtidig er det noe mer i utsagnet. Frida henviser til en sterk intuisjon som var umiddelbar. Frida viser seg som spontan, åpen og ærlig, og slik fremforhandles i situasjonen en opplevelse av troverdighet, hun trekker på diskursive ressurser om autentisitet (Bakken, 2020, s. 51-52). Troverdighet er en av retorikkens såkalte bevismidler, teknikker som bidrar til overbevisning (Bakken, 2020, s. 50). Men der skjer en forskyvning, fordi at autentisitet spiller ikke på samme måte på en tillit til kompetanse, troverdighet i denne sammenheng omhandler at man anses som konsistent (Bakken, 2020, s. 51). Innenfor det fortolkende repertoar som her aktualiseres, skaper det en oppslutning omkring en beslutning, fordi det er ekte – og ekthet er den kvalitet beslutningen eller personen blir prøvd etter (Bakken, 2020, s. 52-53, Sennett, 1977).

Narrativet omhandler en virkelighet der et barn opplever vold, barnet skal ikke utsettes for vold og det må handles i forhold til denne virkeligheten. Bekymringen trekker på diskursive ressurser omkring autentisitet, det bidrar til å legitimere at Frida kan melde. Å posisjonere seg i forhold til å komme med en motsigelse, eller for den sak om Frida opplevde at hun ble nektet å melde, ville om man trekker på samme diskurs, være som å be Frida foreta seg noe uærlig, noe umoralsk.

4.3.2 Med hånden på hjertet

I intervjuene ble jeg interessert i å vite om familierapeutene bruker noen skjema, rutiner eller lignende, når de bestemmer seg for at de vil melde bekymring. Intervjuenes språkdrakt var litt forskjellig. Solveig fikk spørsmålet om hun brukte «noe annet enn hodet?»:

«Hjertet, ja. Vet du hva? Hjertet. Jeg har et rykte, og fordi jeg kommer fra der jeg kommer fra, og er ganske streng kanskje – og det som blir ekstra viktig er at jeg med hånden på hjertet, at jeg gjør dette med hjertet. Jeg gjør ikke dette for å være sjofel med noen foreldre eller noen ting. Det er barnet som er mitt hjerte, og det har vært gjennomgående mens jeg har jobbet. Og det står jeg for. Så da kan du gjøre ganske mye.»

Solveig forstår jeg som klar i sin tale, hun uttrykker seg tydelig og lettfattelig og med en stil som er passelig utsmykket, for eksempel med en del billedbruk, slik at det er en kontinuitet i uttrykket (Bakken, 2020, s. 35-36). Solveig bruker retoriske virkemidler som gjør at hun oppfattes som ærlig og spontan: «hjertet, ja.» og «med hånden på hjertet», hun trekker på diskursive ressurser omkring autenticitet og fremstår som troverdig (Bakken, 2020, s. 51-53). Solveig skaper gjennom retoriske virkemidler en posisjon, slik som Frida, der objektet man forholder seg til blir hennes troverdighet – dette blir bevisbildet som må prøves: dersom hun er ekte, kan en handling aksepteres. Å skulle prøve saken ut fra logiske resonnementer, vil når man trekker på slike diskursive ressurser, innebære en potensiell avvisning av Solveig som troverdig.

Narrativet som kan skapes er at Solveig gjør det riktige. Fordi med sine handlinger representerer hun det ekte, og da kan man tillate seg å gjøre mye i en motsetningsfull verden (Bakken, 2020, s. 52).

Solveig forteller i utsagnet at «barnet er mitt hjerte». Slik jeg forstår det, så forteller utsagnet at hun bryr seg om og samtidig at hun representerer barnet. Familierapeuten kan, ved å innta en slik posisjon, skape konflikt mellom seg og foreldrene, ved at hun hevder å representere barnets og en eller begge foreldre må akseptere eller havne i opposisjon (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 112). En slik posisjonering kan gjøre det utfordrende for både

foreldre, barnet eller den sak andre som mener å hevde barnets perspektiv, til å komme med kritikk av familieterapeutens avgjørelser, når familieterapeuten trekker på diskursive ressurser som representerer det autentiske (Røsvik, 2021, s. 179). En kritikk av mangel i tjenesten eller at visse rettigheter ikke blir ivaretatt, kan oppleves som en personlig kritikk av familieterapeuten, fordi legitimiteten for handlingen er personliggjort og ikke lenger knyttet til den offentlige rollen.

4.3.3 I mitt indre hode

Siri forteller at noe av bakgrunnen for at hun bestemte seg for å melde, det skjedde på denne måten:

«I mitt indre hode, så kan jeg ikke fri meg fra at jeg på en måte tenke en sånn terskel i forhold til om dette er alvorlig nok. Altså, du har en slags pågående prosess i forhold til det, og en kan selvfølgelig spørre seg om denne saken opp mot en del saker. Hva er det som slo inn i denne saken som gjorde at jeg kjente at nå var en terskel på en måte oversteget. Jeg tror vel, skal vel være ærlig slags, mer basert på følelser enn sånn veldig fakta om at man kommer der og det skjer.»

Siri bruker retorikk som viser til det umiddelbare: «det slo inn», «man kommer der og det skjer», samtidig referer hun til at det er «en slags pågående prosess» og der hun reflekterer over «denne saken opp mot en del saker», men der hun «skal vel være ærlig». Det er «en sånn terskel», men det er «mer basert på følelser enn sånn veldig fakta». Siri bruker liknende retoriske tilnærminger som Frida: ærlighet, spontanitet og åpenhet (Bakken, 2020, s. 51-52). En kritikk av at Siri vil melde, kan implisere at man påstår Siri ikke er ekte, og at man stiller spørsmål ved hennes kompetanse.

Siri forteller at det hun gjorde var «mer basert på følelser». Illouz (2008) er opptatt av hvilket fortolkende repertoar, særlig terapeutiske diskurser, som sirkulerer om følelser. Å handle, begrunnet i følelser, blir del av diskursen om det autentiske. Illouz viser til at det skapes en forståelse om at det å føle noe, utgjør et selvstendig grunnlag for handling, istedenfor at man undrer seg over hvordan følelsene blir dannet (2008, s. 14). I forholdet til den offentlige rolle vurderes man av andre og vurderer seg selv i forhold til at man er ekte, det vil si at man

trekker på diskursive ressurser der forholdet mellom den offentlige og den private rollen utviskes for å legitimere handling (Musial, 2013, Røsvik, 2021).

Siri viser til at hun «skal vel være ærlig». Jeg forstår dette som at Siri forteller at det er flere måter å samtale om hva som bidrar til at hun vil melde, som kommer an på de sosiale omstendigheter samtalen foregår i (Lock og Strong, 2014, s. 267). Iversen (2014, s. 77-80) viser til at samtale om et konkret problem kan stanse opp, fordi det blir til en diskusjon angående hvordan problemet skal bli forstått, et spill omkring hvilket fortolkende repertoar som skal gjelde. I denne sammenheng kan det bli en diskusjon omkring hvilke former for kunnskaps som anerkjennes. For Siri kan gjelde at om hun trekker på diskursive ressurser omkring autenticitet og må håndtere en samtale der diskursive ressurser om empirisk teori blir mer gyldige, så kan det føles ubehagelig. Fordi Siri skyves mot en posisjon der hun ikke anerkjennes som faglig troverdig, og motsatt så kan hun oppleve den andre som lite autentisk.

Narrativ som kan konstrueres og som bidrar til å legitimere handling for Siri, er at hun har handlet riktig, ved at hun handler i pakt med seg selv.

Siri sitt utsagn om at hun «skal vel være ærlig», kan mulig bidra i resonnetet til Hegglandsvik (2020, s. 92) omkring at skjønnsvurderinger i møte med det enkelte barn og familie kan være utfordrende. Fordi at i det som familieterapeuten foretar seg, forteller Siri at det som hender i møte med foreldre også er en kroppslig praksis (Iversen, 2014, s. 60), men at denne delen av et møte med foreldre kan være vanskelig å sette ord på i alle sammenhenger. Det vil si det er anledning i et intervju eller en kollegial samtale å uttrykke denne opplevelsen, men når man beveger seg over i en situasjon der melding skal utformes, kan man ikke trekke på de samme ressurser med hensyn til å legitimere sin praksis.

I forlengelsen spør jeg meg om der skjer en glidning med hensyn til hvordan begrepet «skjønn» forstås, hva fortolkende repertoar det inneholder, og dermed hvordan legitimering av handling foregår (Berger og Luckmann, 2000, s. 102-106). Skjer der en endring, der følelser blir integrert som en del av familieterapeutens utøvelse av skjønn, at det forventes familieterapeuten skal være motivert av bestemte følelser i utøvelsen av rollen? I forbindelse med at «kjærlighet» er blitt et ord i den nye barnevernsloven, pågår en debatt

omkring hva betydning en slik endring kan ha for i den grad den offentlige rollen personliggjøres (Røsvik, 2021). Offentlig forvaltning utvikler seg ikke i et tomrom, og i studiens sammenheng utøves forvaltning i møte mellom mennesker. Det skaper betydning hvordan en sak rammes inn juridisk, faglig og med hensyn til de diskurser i øvrighet som familieterapeuten trekker på, fordi endringer på et sosialt område gir ringvirkninger på andre (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 25 og 78, Neumann, 2021, s. 95).

4.4 Oppsummering

Formålet med studien har vært å undersøke hvilke diskursive ressurser som familieterapeuten bruker for å legitimere at hun i mekling kan sende bekymringsmelding til barneverntjenesten, der fokus har vært på redegjørelser omkring selve meklings situasjonen. I dette kapitlet vil jeg oppsummere resultatene i studien, der jeg tar utgangspunkt i forskningsspørsmålene.

Det første forskningsspørsmålet handler om hvorvidt familieterapeuten bruker diskursive ressurser om konflikt for å legitimere at hun kan sende bekymringsmelding. Her viser resultatene hvordan billedlige og dagligdagse uttrykk som «krig», «fryseboks» og «låst situasjon» kan bidra til å strukturere narrativ som effektivt synliggjør forhold barn i høykonflikt kan leve under og risikoen for at forholdene vil opprettholdes. Disse metaforene bidrar til å skape sannheter som legitimerer for at familieterapeuten kan sende bekymringsmelding. Samtidig kan tingliggjøring av konflikten, som å bruke det billedlige uttrykket «sentrifugen», bidra til å skape en opplevelse hos både familieterapeuten og partene av at konflikten er noe utenfor deres kontroll, noe de blir styrt av og kan gjøre mindre med. En slik posisjonering er ikke noe som er ønsket, men resultatet viser hvordan makten kan være i språket og ikke som et privilegium i rollen man er tildelt.

Ved å bruke kraftfulle metaforer om konflikt som «krig», «fryseboks» og «sentrifuge», såkalt «extreme case formulation» (Willig, 2013, s.122), kan der skje en forskyvning i forhold til opplevelse av ansvarsforhold og en tingliggjøring av konflikten som bidrar til å overskygge for at konflikten er sosialt konstruert.

Resultatene viser hvordan noen metaforer bidrar til å skape ulike subjektposisjoner som kan gjøre mekling mer utfordrende, for eksempel om foreldre blir «fiender». Resultatene viser

også hvordan metaforer kan trekke på diskursive ressurser som kan være bidrag til en posisjonering der partene kan finne enighet, som når familieterapeuten bruker metaforen om at partene skaper et «klima» sammen. Resultatene viser at der familieterapeuten bruker «doble beskrivelser» i konstruksjon av konflikten, så muliggjør dette flere posisjoner og flere mulig utfallsrom for mekling.

Det andre forskningsspørsmålet spør om familieterapeuten bruker diskursive ressurser om verdier i mekling som nøytralitet, autonomi, konfidensialitet og rettferdighet for å legitimere at hun kan sende bekymringsmelding. Familieterapeutene bruker diskursive ressurser om verdier i mekling til å ivareta at prosessen kjennetegnes ved disse verdiene og for å verne om formål med meklingsinstituttet. Familieterapeutene bruker diskursive ressurser om nøytralitet og autonomi til å melde, legitimering skjer med begrunnelse i at foreldre skal få et mer uhildet grunnlag å forhandle på og dermed beholde muligheten til å fortsette meklingsprosessen, herunder at familieterapeuten kan ivareta posisjonen som nøytral. Familieterapeutene trekker på diskursive ressurser omkring rettferdighet som begrunnelse til å melde. Hensikten er å skape en maktbalanse i meklingen, ved at barneverntjenesten kan foreta undersøkelse og bidra med opplysninger som kan kompensere, slik at meklingsprosessen kan fortsette.

Familieterapeutene trekker på diskursive ressurser omkring selve samfunnsoppdraget for meklingsinstituttet, at en meklingsprosess vil være til barnets beste, som synes å påvirke hvordan man forstår betydning av autonomi i situasjoner der en eller begge parter vil avslutte mekling. Dette bidrar til å legitimere en begrunnelse om at familieterapeuten kan sende bekymringsmelding, dersom en eller begge foreldrene vil avslutte meklingen, der familieterapeuten har en bekymring for barnet.

Resultatene viser at diskursive ressurser om konfidensialitet bidrar til å legitimere at familieterapeuten kan sende bekymringsmelding, der begrunnelsen er at forvaltning av meldeplikt har forrang i diskursen.

Det tredje forskningsspørsmålet som stilles, er om familieterapeuten bruker diskursive ressurser om autentisitet for å legitimere at hun kan sende bekymringsmelding. Flere utsagn har fellestrekk ved at metaforene som brukes viser til kropp eller kroppslige fenomen i betydning av følelser eller tanker. Disse bidrar til å skape posisjoner der familieterapeuten

kan legitimere for at hun vil melde, begrunnet i en subjektiv opplevelse av at det er konsistent med ens selvforståelse. Legitimering av at man vil melde, begrunnes i at man kan personliggjøre, det vil si at familieterapeuten kan stå for beslutningen også i en privat rolle. Dermed kan man få man en forskyvning der legitimering av beslutning blir et spørsmål om det representerer egne interesser eller verdinormer. Det vil si at familieterapeuten trekker på diskursive ressurser omkring at formelle plikter er mindre relevant enn privat opplevelse. Forpliktelsen, når den er tilstede, kan følgelig motivere for et engasjement, men samtidig om ikke det erfares et personlig engasjement, så kan det legitimere for at man lar være å handle, begrunnet i at de riktige følelsene ikke er tilstede (Sennett, 1977, s. 5).

I legitimering av at familieterapeutene vil melde, så trekkes på diskursive ressurser omkring personlig moral og et institusjonalisert kunnskapsgrunnlag. Resultatene viser at måten familieterapeuten inrammer en vurdering om å melde eller la det være, kan bli personliggjort (Berger og Luckmann, 2000, s. 104, Neumann, 2021, s. 97-105, Sennett, 1977). Resultatene reiser etter min oppfatning et spørsmål til videre forskning om der skjer en innlemmelse av autenticitet og intimisering i en diskurs om skjønn, betydning det kan ha for intervensjon og posisjonering.

4.5 Avslutning

I denne studien har jeg ønsket å vise hvordan ulike diskurser sirkulerer og bidrar til å legitimere at familieterapeuten vil melde bekymring (Scollon og Scollon, 2004, s. 29). Med studien har jeg ved hjelp av forskningsspørsmålene valgt å ha belyse de diskursive ressurser familieterapeuten trekker på når hun er i rommet med partene, en situasjon som kan være utfordrende å håndtere.

Meklings situasjonen er et av flere rom der organisatoriske behov og familieterapeutens skjønn skal forenes på en slik måte at institusjonens formål med meklingen ivaretas. Denne studien har hatt fokus på den betydning verbalspråket kan ha som et bidrag til å legitimere at familieterapeuten vil sende bekymringsmelding. Her må samtidig tas et tydelig forbehold, fordi at det kan være andre handlingslogikker i forvaltning av skjønn ved utforming av bekymringsmelding. Utforming av bekymringsmelding skjer i en annen sammenheng, det

skaper en annen kontekst, enn den som legges til grunn i en redegjørelse som tar utgangspunkt i det som hendte i meklings situasjonen.

Resultatene viser hvordan ulike metaforer brukt om konflikt bidrar til å legitimere at familieterapeuten vil sende bekymringsmelding, og at ulike metaforer kan bidra til å begrense og å utvide muligheter for partene til å komme til enighet i en meklingsprosess. Videre viser drøfting og analyse at familieterapeutene bruker ulike verdier som er sentrale for meklingsprosess som begrunnelse til å melde bekymring for å ivareta meklingsprosessen. Analyseprosessen synliggjorde at familieterapeutene mobiliserer diskursive ressurser om autentisitet i sin skjønnsutøvelse, og at det kan være grunnlag for å stille spørsmål om hvordan denne mobilisering kan samtales om og bli synliggjort i videre forvaltning av en bekymring.

Resultatene viser at språket bidrar til konstruksjon av en kontekst som kan legitimere for at familieterapeuten vil sende bekymringsmelding til barneverntjenesten. Men tilhørende et fokus er alltid en horisont. Maktrelasjoner og dermed legitimeringsprosesser eksisterer i mer enn verbalspråket (Neumann, 2021, s. 163-174). Funnene må ikke bidra til å underspille betydning av andre maktrelasjoner som kan ha betydning for familieterapeutens legitimering, for eksempel organisatoriske forhold, strukturelle samfunnsforhold, sosial interaksjon eller vesentlige erfaringer familieterapeuten bringer med seg inn i situasjonen (Jensen og Ulleberg, 2019, s. 390-396, Neumann, 2021, Scollon og Scollon, 2004). Studier som tar utgangspunkt i andre problemstillinger eller bruker andre metodiske tilganger kan både komplementere og danne motsigelser til de resultater som er skapt med denne studien, noe som bringer debatten videre og gjør samtalen rikere (Willig, 2012, s. 149).

Litteraturliste

Bakken, J. (2020). *Retorikk i skolen* (3. utg.). Universitetsforlaget.

Barne- og familiedepartementet. (2008). *Mekling etter ekteskaps- og barneloven* (Nr Q-2/2008) [Rundskriv]. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/mekling-etter-ekteskapsloven-og-barnelov/id504100/>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013). *Veileder om forholdet mellom barnevernloven og barneloven* (Q-1211B). Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/skjema/bua/rapportering20barnevern/veileder.forholdet.mellom.barneloven.og.barnevernloven.pdf>

Barnelova. (1981). *Lov om barn og foreldre*. (LOV-1981-04-08-7). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7?q=barneloven>

Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester*. (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern*. (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97?q=barnevernloven>

Bateson, G. (1979). *Mind and Nature: A Necessary Unity*. E. P. Dutton.

Bateson, G. (1972). *Steps to an Ecology of Mind*. The University of Chicago Press.

Berger, P. L. & Luckmann, T. (2000). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Fagbokforlaget.

Bertelsen, B. (2021). Staying with the conflict – parenting work and the social organization of post-divorce conflict. *Journal of Family Studies*.

<https://doi.org/10.1080/13229400.2020.1869578>

Boscolo, L. & Bertrando, P. (1996). *Systemic Therapy with Individuals*. Karnac.

Bufdir. (2021a). *Mekling ved samlivsbrudd*

https://www.bufdir.no/Familie/Samlivsbrudd/mekling_og_avtale/Mekling/

Bufdir. (2021b). *Familievern*.

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/familievern/#heading93387

Bufdir. (2022). *Familievernet hjelper deg å finne løsninger*.

https://www.bufdir.no/Familie/Familievernet/Familievernet_hjelper_deg_med_a_finne_loesninger/

Bufdir. (u.å). *Høringssvar Bufdir 2019:20 En styrket familietjeneste*. Bufdir.

<https://bufdir.no/globalassets/global/horinger/bufdir-horingssvar-til-nett.pdf>

Burgess, J. P. (2002). Språk og agon: Det kommunikative motstandsmoment i kollektiv sjølvkonstituering. I S. Bjørkås, (Red.) (2002). *Individ, identitet og kulturell erfaring* (s. 215-233). Høyskoleforlaget.

Bush, R. A. B. & Folger, J. P. (2005). *The Promise of Mediation* (2. utg). Jossey-Bass.

Christie, N. (1977). Konflikt som eiendom. *Tidsskrift for retsvæsen*, 90(2/3), 113-132.

Davies, B. & Harré, R. (2007). Positioning: The Discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20(1), 43-63. DOI:[10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x)

De nasjonale forskningsetiske komiteene (2014). *Generelle forskningsetiske retningslinjer*.

<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/generelle/> De nasjonale forskningsetiske komiteene.

Ekeland, T. (2004). *Konflikt og konfliktforståelse for helse- og sosialarbeidere*. Gyldendal Akademisk Forlag.

Ekeland, T., Stefansen, J. & Steinstø, N. (2011). Klinisk autonomi i evidensens tid.

Styringspolitiske utfordringer for klinisk praksis. *Tidsskrift for velferdssforskning*, 14(1), 2-14.

Ekteskapsloven. (1991). *Lov om ekteskap*. (LOV-1991-07-04-47). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1991-07-04-47>

Eliassen, H. & Seikkula, J. (Red) (2006). *Reflekterende prosesser i praksis*.

Universitetsforlaget.

Fairclough, N. (2008). *Kritisk diskursanalyse*. Hans Reitzels Forlag.

Familievernkontorloven. (1997). *Lov om familievernkontorer*. (LOV-1997-06-19-62). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-19-62>

Folkehelseinstituttet. (2015). *Foreldrekonflikt; identifisering av konfliktnivåer, sentrale kjennetegn og risikofaktorer hos høykonfliktpar.*

<https://www.fhi.no/publ/2015/foreldrekonflikt-identifisering-av-/>

Folketrygdløven. (1997). *Lov om folketrygd.* (LOV-1997-02-28-19). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-02-28-19?q=folketrygdloven>

Forente nasjoner. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente nasjoner 20. november 1989; Ratifisert av Norge 8. januar 1991 [Rev. oms. mars 2003 med tilleggsprotokoller].* Barne- og familiedepartementet.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/17893_1-fns_barnekonvensjon.pdf

Forskningsrådet. (2016). *Familiestøttende tiltak for barn og familier for å forhindre eller begrense konsekvensene av vedvarende familiekonflikt.*

<https://www.forskningsradet.no/om-forskningsradet/publikasjoner/2016/familiestottende-tiltak-for-barn-og-familier-for-a-forhindre-eller-begrense-konsekvensene-av-vedvarende-familiiekonflikt/>

Forskrift om journal ved familievernkontorene. (2007). *Forskrift om føring av klientjournal og meklingsprotokoll ved familievernkontorene mv.* (FOR-2007-12-20-1763). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2007-12-20-1763>

Forskr. om mekling etter ekteskapsl. og barnelov. (2006). *Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven.* (FOR-2006-12-18-1478). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-12-18-1478>

Fossheim, H. & Ingierd, H. (2015). *Etisk skjønn i forskning.* Universitetsforlaget.

Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge.* Vintage Books.

Frøyland, L. (2017). *Systemisk samtale.* Fagbokforlaget.

Gergen, K. J. (2010). *En invitation til social konstruksjon* (2. utg). Mindspace.

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov.* (LOV-1814-05-17). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17>

Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2013). Hvordan virker obligatorisk foreldremekling ved store konflikter? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 16(1).

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/49286/Gulbrandsen-Tjersland.pdf?sequence=1>

Hareide, D. (2006). *Konfliktmegling - et nordisk perspektiv*. Scandinavian Academic Press.

Hedges, F. (2010). *Reflexivity in Therapeutic Practice*. Red Globe Press.

Heggdalsvik, I. K. (2020). Fastlåste foreldrekonflikter. *Fokus på Familien*, 48(2).

<https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2020-02-02>

Hinshaw, A. (2007). *Mediators as Mandatory Reporters of Child Abuse: Preserving Mediation's Core Values*. *Law Review*, 34(2). <https://ir.law.fsu.edu/lr/vol34/iss2/3>

Hitching, T. R., Nilsen A. B. & Veim, A. (Red) (2011). *Diskursanalyse i praksis, metode og analyse*. Høyskoleforlaget.

<https://bufdir.no/globalassets/global/horinger/bufdir-horingssvar-til-nett.pdf>

Hårtveit, H. & Jensen, P. (2004). *Familien – pluss én* (2. utg.). Universitetsforlaget.

Illouz, E. (2008). *Saving the Modern Soul*. University of California Press.

Iversen Laird, L. (2014). *Uenighetsfellesskapet*. Universitetsforlaget

Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt* (2. utg.). Gyldendal Akademisk.

Jensen, P. & Ulleberg, I. (2019). *Mellom ordene* (2. utg.). Gyldendal Akademisk.

Jevne, K. S. & Ulvik, O. S. (2012) Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker. *Fontene forskning*, 5(2), 18-32.

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Abstrakt forlag.

Johnsen, A. & Torsteinsson Wie, V. (2012). *Lærebok i familieterapi*. Universitetsforlaget.

Johnsen, A., Sundet, R. & Torsteinsson Wie, V. (2000). *Samspill og selvopplevelse*. Universitetsforlaget.

Joyce, A. N. (2016). High-Conflict Divorce: A form of Child Neglect. *Family Court Review*, 54(4), 642-656, <https://doi.org/10.1111/fcre.12249>

- Justis- og beredskapsdepartementet. (2021). *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt. En veileder*
<https://www.regjeringen.no/contentassets/2f0aa4fc39004edba35b8027fe80be16/veileder-om-taushetsplikt-opplysningsrett-og-opplysningsplikt.pdf>
- Jørgensen Winther, M. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.
- Kjelland-Mørdre, K., Rolland, A-L. H., Steen, K. S., Gammelgård, P. & Anker, C. (2020). *Konflikt, mekling og rettsmekling* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Kjøs, P., Madsen, O. J. & Tjersland, O. A. (2015). "Barnets beste" ved samlivsbrudd. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 52(7), 570-579.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Kvaran, I. (2008). *Skilsmisse sett med barns øyne*. [Doktorgradsavhandling, NTNU].
https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmloi/bitstream/handle/11250/148694/Inge_Kvaran_avhandling.pdf?sequence=1
- Lakoff, G. & Johnson M. (2003). *Hverdagslivets metaforer*. Pax forlag.
- Lingås, L. G. (2019). *Etikk for pedagoger* (3. utg.). Gyldendal.
- Lorås, L. & Christiansen Vinsten, J. C. (Red.) (2021). *Samtaler i relasjonelt arbeid*. Fagbokforlaget.
- Lock, A. & Strong, T. (2014). *Sosial konstruksjonisme, teorier og tradisjoner*. Fagbokforlaget.
- Musial, M. (2013). Richard Sennett and Eva Illouz on tyranny of intimacy. *Lingua ac communitas*, vol. 23, 119-133. Hentet fra:
https://www.academia.edu/6320316/Richard_Sennett_and_Eva_Illouz_on_tyranny_of_intimacy._Intimacy_tyrannized_and_intimacy_as_a_tyrant
- Mæhle, M. (2000). Bruk av barnespesifikk kunnskap i familieterapi. *Fokus på familien*, 28(1), 19-37.
- Neumann, I. B. (2021). *Innføring i diskursanalyse* (2. utg.). Fagbokforlaget.

- Nordhelle, G. (2006). *Mekling – konfliktforståelse og konflikthåndtering*. Gyldendal Akademisk.
- Nordhelle, G. (2007). *Mekling II*. Gyldendal Akademisk.
- Nordhelle, G. (2016). *Høykonflikt*. Universitetsforlaget.
- NOU 2019: 20. (2019). *En styrket familietjeneste – En gjennomgang av familieverntjenesten*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-20/id2678371/>
- NOU 2020: 14. (2020). *Ny barnelov – Til barnets beste*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-14/id2788399/>
- Nylund, A., Ervasti, K. & Adrian, L. (Red.) (2018). *Nordic Mediation Research*. Springer. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-73019-6>
- Ohnstad, B. & Gudheim, Y. (2019). *Meldeplikt til barnevernet*. Ordskifte forlag.
- Olsson, E. (1993). «Naiv teori» i sosialt behandlingsarbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 13(2), 3-17.
- Rød, P. A. (2010). Konfliktfylt barnefordeling – arena for barnevernet? *Fokus på Familien*, 38(2). <https://doi.org/10.18261/ISSN0807-7487-2010-02-02>
- Rød, P. A., Ekeland, T. & Thuen, F. (2008). Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 45(5), 555-562.
- Røsvik, K., Vike, H. & Haldar, M. (2021). Barnevernet – velferdsstatens romantiske effektiviseringsprosjekt. *Barn*, 2(3), 169-186. <https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-3.3781>
- Scollon, R., Scollon, S. W. (2004). *Nexusanalysis, discourse and the emerging internet*. Routledge.
- Seikkula, J. & Arnkil, T. E. (2007). *Nettverksdialoger*. Universitetsforlaget.
- Sennett, R. (1977). *The Fall of Public Man*. The University of Chicago Press.
- Schaanning, E. (1996a). Diskursens materialitet -del I. *Arr*, (2). Hentet fra: <https://arrvev.no/artikler/diskursens-materialitet>

Schaanning, E. (1996b). Diskursens materialitet -del II. *Arr*, (2). Hentet fra:

<http://arrveg.no/artikler/diskursens-materialitet1>

Snævarr, S. (2017). *Vitenskapsfilosofi for humaniora: en kritisk innføring*. Cappelen Damm Akademisk.

Statistisk sentralbyrå (SSB), (2020), 10675: Meldingar til barnevernet, etter kven som melde saka, statistikkvariabel, år og innhald i meldinga. Statistisk sentralbyrå [10675: Meldingar til barnevernet, etter kven som melde saka, statistikkvariabel, år og innhald i meldinga](#). [Statistikkbanken \(ssb.no\)](#)

Sudland, C. & Neumann, C. B. (2021). «For det er jo alvorlige saker» - barnevernets møte med fastlåste foreldrekonflikter. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 98(2).
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2021-02-05>

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (5. utg.). Fagbokforlaget.

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Norsk Forlag.

Thuen, F. (2004). *Livet som deltidsforeldre*. Fagbokforlaget.

Vindeløv, V. (2008). Konfliktmægling – hvilken model skal man vælge? *Kart og plan*, 4(68), 211-220.

Willig, C. (2012). *Qualitative interpretation and analysis in psychology*. Open University Press.

Willig, C. (2013). *Introducing Qualitative research in psychology* (3. utg.). Open University Press.

Øfsti, A. K. S. (2010). *Parterapi*. Universitetsforlaget.

Øye, C., Sørensen Øvre, N. & Martinsen, K. (Red.) (2018). *Å tenke med Foucault*. Fagbokforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1, invitasjonsbrev:

Forskningsprosjekt: «Når mekler beslutter å melde bekymring til barneverntjenesten for et barn i høykonflikt, hva har skjedd?»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt der formålet er å lære mer om hva som skjer når meklere beslutter å melde bekymring til barneverntjenesten for barn i høykonflikt. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med forskningsprosjektet er å lære mer om hva som skjer de ganger en mekler beslutter å melde bekymring for barn i høykonflikt. Prosjektet blir utformet som en masteroppgave, besvarelsen utføres av Jan Morten Anvedsen. Besvarelsen vil bli utarbeidet blant annet på grunnlag av intervjuer med meklere som har meldt bekymring til barneverntjenesten for barn som er i høykonflikt.

Prosjektet er en såkalt kvalitativ studie, der intervjuer med meklere vil danne grunnlag for analyse og drøfting.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID vitenskapelig høgskole er ansvarlig for prosjektet. Veileder for prosjektet er Ragnhild Norwich.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Denne invitasjonen er et vedlegg til en mail som er sendt til familievernkontor i Sør-Norge, der lederne blir spurt om å videresende til meklere ved kontoret. At prosjektet er begrenset til Sør-Norge, handler om tilgang på ressurser til transport og opphold for studenten som skal foreta intervju.

Hva innebærer det for deg å delta?

Om du velger å delta i prosjektet, så innebærer det at vi må finne tid til et intervju som kan vare ca 1,5 time. Det er ønskelig at intervjuet kan foregå der mekler har kontorlokaler. Intervjuet

gjennomføres av Jan Morten Anvedsen. Det kan være greit å sette av inntil 2 timer. Det blir gjort lydopptak av intervjuet og tatt notater underveis. Intervjuet vil ha fokus på en situasjon der du meldte bekymring til barneverntjenesten for et barn i høykonflikt og dine tanker om meklerrollen.

Så det er en forutsetning at du har meldt bekymring til barneverntjenesten for et barn på grunn av en foreldrekonflikt/høykonflikt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket uten å oppgi grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg, om du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Vennligst ta snarest kontakt med Jan Morten Anvedsen (jan.morten.anvedsen@bufetat.no), mob: 91736664 om du vil delta i prosjektet.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Veileder vil ha tilgang på lydopptak ved veiledningsformål. Transkripsjon av opptak og notater vil bli arkivert innelåst og/eller med passordbeskyttelse. Deler av transkripsjon vil bli fremlagt undervisningspersonell ved høgskolen og andre studenter for veiledningsformål. Navnet og kontaktopplysningene dine vil bli erstattet med en kode som lagres på en egen navneliste adskilt fra øvrige data.

I besvarelsen vil eventuelle kjennetegn omarbeides med det formål at deltakere ikke gjenkjennes. Det vil være utdrag/enkeltsitater og oppsummeringer som gjengis i besvarelsen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i juni 2021. Lydopptak vil da bli slettet. Transkript vil bare være tilgjengelig med passordbeskyttelse, og transkript vil være anonymisert.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,

- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID vitenskapelig høgskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

VID vitenskapelig høgskole, ved veileder Ragnhild Norwich (ragnhildnorwich@gmail.com).

Vårt personvernombud:

Nancy Yue Liu

v/Det norske Diakonhjem

stiftelsen@diakonhjemmet.no

Postboks 40, Vinderen

Diakonveien 14

0319 Oslo

Tlf. +47 22 45 17 80

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Ragnhild Norwich

Veileder

Jan Morten Anvedsen

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet: «Når mekler beslutter å melde bekymring til barneverntjenesten for et barn i høykonflikt, hva har skjedd?», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

- Denne teksten kan kopieres inn i en mail til jan.morten.anvedsen@bufetat.no og er med dette tilstrekkelig til å dokumentere en signering av samtykke.

Vedlegg 2, intervjuguide:

- Kort presentasjon av meg som intervjuer og prosjektet
- Minne om samtykket som er gitt (herunder konfidensialitet), anledning til å trekke seg og min videre plan med prosjektet
- Antatt tidsramme
- Fortell kort om din bakgrunn for å arbeide som mekler i familievernet
- Hvilke tanker gjorde du deg, da du så min invitasjon og bestemte deg for å delta i dette prosjektet?
- Nå vil jeg ta utgangspunkt i den hendelsen der du meldte bekymring for et barn/flere barn. Kan du fortelle meg historien om hva som hendte fremover til du meldte din bekymring?
- Kan du beskrive hvordan det var for deg å være i denne situasjon, der du meldte bekymring?
- Vil du legge til noe om andre faktorer som var med og påvirket deg, når du meldte?
- Når du meldte din bekymring, hva tenkte du da rundt den betydning det ville kunne ha for meklingsprosessen?
- Hvilke forventninger har du til barneverntjenesten, når den mottar en melding fra deg i familievernet?
- Kan du fortelle om en gang du vurderte å melde din bekymring, men valgte å la være å melde?
- Når du i en meklingsprosess begynner å kjenne på en bekymring for et barn, hva skjer hos deg da?
- Hvordan påvirker din erfaring deg i hvordan du tenker omkring det å håndtere en bekymring for et barn i en foreldrekonflikt?
- Vil du beskrive hvilke forventninger du har til deg selv som mekler?
- Om du hadde myndighet til å endre på noe i din arbeidssituasjon, slik at du opplever bekymring for et barn i en foreldrekonflikt bedre kan håndteres, hva tenker du at du ville ha endret på?
- Når vi etter hvert går mot en avrunding av intervjuet, er det noe du vil legge til som du mener er betydningsfullt for deg i det du meldte din bekymring?
- Er det noe du tenker jeg kan ha glemt, eller som du vil legge til – noe du tenker vi burde snakket mer om?

Vedlegg 3, utdrag av omarbeidet transkripsjon:

Siri: Prøver å hente opp en konkret sak... Det var en sak der det var ei jente som var 5 år da, rundt der. Det var to foreldre til denne jenta som i utgangspunktet... Det var en bruddmekling, det var ikke en tvistemekling. Partene bodde under samme tak, og hun hadde et barn fra tidligere. Det var et voksent barn som hadde en diagnose som preget det i hverdagen. Og det var mye konflikt mellom far og barnet mor var alene om. Det var en del av bakteppet, for å si det sånn. Mor hadde en plan om å flytte ut, fordi de kunne ikke bo sammen – med denne stefaren. Og så var det jenta de var uenige om, når det gjelder ordning i det hele tatt. Så det var stor uenighet i utgangspunktet, knyttet til å hva – til å lande en ordning. For han mente vel at det det ikke var trygt for jenta, at jenta skulle bo med mor og hennes eldste barn. Og mor, hun ville flytte ut sammen med det eldste barnet og ha med seg datteren. Han mente det ikke var trygt for jenta, at jenta bodde sammen med mor og det eldste barnet, fordi det barnet skapte en del konflikter. Han var ikke trygg på det eldste, og at mor klarte å håndtere det barnet på en god nok måte til at jenta kunne bo der. Mor var veldig usikker på hva far klarte å gi av generell omsorg eller ivaretagelse, så hun var ikke innstilt på at han skulle ha barnet på overnatting i det hele tatt. Så det var en veldig – ekstrem ulik tanke knyttet til selve ordningen. Og ingen ville flytte ut med en gang, han ville... Så det var en veldig låst situasjon rundt det. Og begge oppga egentlig lite tillit til hverandre som foreldre til å kunne egentlig ivareta jenta. Han opplevde henne som overbeskyttende i forhold til det eldste barnet og at hun manglet evne til å sette genser for det. Hun hadde veldig liten tro på han, når det gjaldt ivaretagelse av jenta, fordi han ikke hadde noen trening, mente hun. Han hadde ingen erfaring knytte til leggesituasjoner og alt sånt. Så det var likesom de enkeltelementene som skapte bekymring hos meg i det hele tatt. I første rekke, hva form for løsning kan vi få til her. Samtidig den gjensidige mistilliten de hadde til hverandre som omsorgspersoner for denne jenta.

Intervjuer: I meklingen var det flere tilstede?

Siri: Ja, jeg hadde med meg en kollega i den meklingen.

Intervjuer: Og når i den prosessen bestemte du deg for at du måtte melde?

Siri: Jeg tror det var.... Jeg hadde flere meklingssamtaler. Det var ikke i første. Jeg tror ikke vi klarte... De bodde jo fortsatt under samme tak. Det var, det eneste vi midlertidig prøvde å lande i den samtalen, den første meklingstimen, var med tanke på at – da var en beslutning om brudd. Det var gjensidig bekymring – både at hun skulle flytte ut og der ha dattera med seg der. Det var bekymring knyttet til hans evne til å kunne ivareta barnet, så det ble en slags at han skulle på en måte få trene seg, for at han skulle øve på rett og slett å legge barnet, for å se om det kunne trygge mor i forhold, til at han siden kunne bygge opp... Det tror jeg første samtalen landet på og ikke noe mer enn det,

fordi de bodde fortsatt under samme... Den der tanken om å melde det videre kom ikke i første samtale, den tror jeg kom i andre, når de kom tilbake og ting var enda mer opphetet mellom de. Og der dette vi kaller midlertidig avtale knyttet til at han skulle trene ikke hadde hatt noen funksjon for å si de slikt. Det var ikke en slags for form for avtale, ikke noe å bygge... Ikke noe begynnelse på noe da. Så jeg tror den kom i den andre samtale, egentlig, i den andre meklingsamtale

Intervjuer: Den kom...

Siri: Ja, bekymringen, uroen min i forhold til at her er det så mange ting som er så usikkert. Jeg kjente at jeg ble så usikker som mekler, at skal jeg på en måte altså. Det kan, det ble så stor avstand mellom det å finne noe som en over tid kunne bygge sakte, at min strategi fra første samtale, med å ta dette trappetrinnene opp for å se om en kan bygge noe frem til de flyttet fra hverandre, berede grunnen for det. Det kjente jeg nok at det ble, det ble for mye. Så kom elementet inn av at plutselig begynte jeg å merke at her er mye jeg ikke har sjansen til å finne ut av – og jeg tror det var den som slo inn. Det tror jeg at jeg sa til dem også, at jeg tror at jeg må si noe om det jeg hører dere beskriver i forhold til hverandre. Det har jeg her som mekler ikke mulighet til å finne ut. Jeg har ingen grunn til å verken mistro eller stille spørsmålstegn ved det dere sier, men jeg har ingen mulighet til å sjekke ut i forhold til det. Og der ligger min begrensning innenfor meklingsrommet, og jeg kan ikke la være å ikke høre det dere sier, samtidig kan jeg heller ikke agere på det. Og det tror jeg at jeg sa, og da gav jeg det som en argumentasjon for at her tror jeg at min plikt til å melde det videre er tilstede, for å ta dere sier på alvor.

Vedlegg 4, vurdering NSD:

Vurdering

Referansenummer

675418

Prosjekttittel

Hvilken betydning har meklingsrollen for mekleren som melder bekymring for et barn i en foreldrekonflikt?

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for sosialfag / Fakultet for sosialfag Oslo

Prosjektperiode

15.06.2020 - 30.11.2021

[Meldeskjema](#) 

Dato

23.06.2020

Type

Standard

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 23.06.2020, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i meldeskjemaet.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.11.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

HELSEPERSONELL SIN TAUSHETSPLIKT

Vi ønsker å gjøre deg oppmerksom på helsepersonell sin taushetsplikt. Det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere brukere og ansatte eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Vi anbefaler at du er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, som for eksempel alder, kjønn, navn på skole, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Vi forutsetter også at dere er forsiktig ved å bruke eksempler under datainnsamling. Studenten/forsker og de ansatte har et felles ansvar for det ikke kommer frem taushetsbelagte opplysninger under intervjuet. Vi anbefaler derfor at studenten minner ansatte om taushetsplikten før intervjuet startet.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet

PROSJEKTET

- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Henriette N. Munthe-Kaas

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)